DNT.

Sumite

Nec
Tamen
Consumebatur

VOL. XXIII,
1977

S. U. M. INSTITUTION, KALIMPONG

STAFF—1977

Secondary Section

HEAD MASTER—Shri P. R. Pradhan, B. A. (Hons), B.T.

ASST. HEAD MASTER—Shri D. S. Karthak, B.A., B.T.

1. Shri D. R. Baral, Matric, G. T. (Hindi Title)
2. Shri B. S. Simick, B.A.
3. Shri L. K. Thapa, M.A., B.T.
4. Shri B. K. Subba, B.A., B.T. (F/O N.C.C.)
5. Shri N. W. Targain, I.A.
6. Shri B. H. Chemjong, B.A., B.T.
7. Shri E. T. Lucksom, M.A., B.Ed. F.C.I.S.
8. Shri N. K. Pradhan, B.A., B.T.
9. Shri B. C. Mishra, M.A., B.T.
10. Shri K. B. Pradhan, B.A. Physical trained (N.D.C.)
11. Shri K. R. Thapa, B.A., B.T.
12. Shri R. T. Ali, B.A. (Hons), G.T.
13. Shri G. O. Phipon, B. Sc., B.T.
14. Shri K. C. Gupta, B.Sc. (Trained in Phy), B.T.
15. Shri S. K. Mukherjee, B.Sc. (Hons)
16. Shri K. C. Choudhury, B.Sc. (Hons)
17. Shri P. T. Bhutia, B.A.
18. Shri S. W. Bhutia, B.A. (T/O N.C.C.)
19. Shri K. W. Malommu, (Work Education)
20. Shri B. K. Baral, B.Sc. (Hons), B.Ed.
21. Shri S. K. Subba, M.Sc.
22. Shri R. S. Prasad, B. Com, B.Ed.
23. Shri H. M. Gurung, B.A. (Librarian), B.Ed.
24. Shri B. B. Bhowmick, M.Sc.
25. Shri S. Ahmed, B.A. (Hons), B.Ed.
26. Shri M. K. Chhettri, B. A. (Part time)
27. D. D. Sharma, B.Sc. (Hons)
28. K. K. Joddar, B.A. (Hons)
29. Shri A. C. Pradhan, B.Sc. Ag. (Part time)
30. Shri B. B. Mangrati, B.Sc. Ag. (Part time)
31. Shri B. D. Rai, B.Sc. Ag. (Part time)

Office Staff

1. Shri J. J. Rai, P.U.C.

Primary Section

1. Shri C. B. Basnet
2. Shri P. B. Subba, G.T.
3. Shri B. S. Aden, Matric, G.T.
4. Shri P. N. Namchyo, Matric, G.T.
5. Shri C. D. Tasho, Jr. B.T.
6. Shri D. N. Targain, G.T.
7. Shri S. M. Subba, I.A., Sr. B.T.
8. Shri K. D. Tshering, G.T.
9. Shri G. O. C. Phipon, B.A. B.Ed.
10. Shri P. K. Subba, H.S.
11. Smt. T. D. Pradhan, S.F., G.T.
12. Smt. S. L. Karthak, Matric, G.T.
13. Smt. P. Panlook, G.T.
14. Sushri T, R. Baral, B.A. (Part I)
15. Shri D. K. Basnet, H.S.

K. G. Section

1. Sushri M. Namchyo
2. Sushri M. Ongmu (Aya)

Class IV Staff

1. Shri G. S. Rai (Janitor)
2. Shri M. B. Waiba
3. Shri Chhana Lepcha
4. Shri Birman Mukhia (Sc. Lab.)
5. Shri T. T. Karthak
6. Shri A. B. Thapa (Carpenter)
7. Shri Dil Kumar Rai (Hostel)

Sutherland Hostel

Superintendent—Shri S. W. Bhutia

S. U. M. Institution, Kalimpong

SUMITE

The Editorial Board 1977

EDITOR-IN-CHIEF

SHRI D. S. KARTHAK

EDITORS

Shri L. K. Thapa Shri E. T. Lucksom	...	...	*English Section*
Shri B. K. Subba Shri K. R. Thapa	...	...	*Nepali Section*
Shri B. C. Mishra	...	...	*Hindi Section*
Shri S. W. Bhutia	...	...	*Tibetan Section*
Shri K. C. Choudhury	...	...	*Bengali Section*

MANAGER
Shri D. R. Baral

PUBLISHER
Shri B. S. Simick

THE SUMITE MAGAZINE

The following statement about ownership and other particulars relating to the SUMITE Magazine is published as required by Clause 19-D of the Press and Registration of Books Act of 1867 as modified in 1956.

1.	Place of Publication	... Kalimpong
2.	Periodicity of its publication	... Annual
3.	Printer's Name	... A. M. Pradhan
	Nationality	... Indian
	Address	... Mani Press, Kalimpong.
4.	Publisher's Name	... B. S. Simick
	Nationality	... Indian
	Address	... S. U. M. Institution, Kpg.
5.	Editor's Name	... D. S. Karthak
	Nationality	... Indian
	Address	... S. U. M. Institution, Kpg.
6.	Name and Address of individuals who own the newspaper and partners or shareholders holding more than one percent of the total capital.	... The Headmaster ... S. U. M. Institution, ... Kalimpong

I, B. S. SIMICK hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Date : 1st March, 1978

Sd/- B. S. SIMICK
Signature of Publisher

SUMITE

1977

Editorial

NEC TAMEN CONSUMEBATUR—*an undisputed and long time motto and insignia of S.U.M. Institution, Kalimpong, with a burning bush in the centre, is a commonly known fact, perhaps to all. But as to its meaning—when we delve deep, using all the research methods and techniques, we land in history, and the Bible to get at its root meaning. Even some well-known retired teachers of this Institution were also consulted for their views. Various interesting facets and interesting interpretations of* **Nec Tamen Consumebatur** *came to light. In short, why not some ambitious intellectual scholars make a thorough study of it in its social, historical, and religious context and bring out its scientific findings and conclusion. It seems to offer rich field by itself and a prospective candidate is assured of the reserved space in the next issue. Who will be the first·?*

Among the many, at least one interesting interpretation appears to be-Nevertheless, Shine—that is to say, in spite of all odds and oppositions, darkness and dangers, miseries and maladies, continue to burn for God or to adapt the words from the Sermon on the Mount "Let your light so shine before men, that they may see your good works, and glorify your Father which is in heaven." Matt. 5:16 (KJV) If this interpretation be accepted the **Nec Tamen Consumebatur**—*more than the insignia, expresses the guiding spirit of S.U.M. Institution for and by which it lives.*

This year, in the history of the Institution, nothing momentous or of historic importance seems to have taken place. Everything is proceeding as smoothly as silently and noiselessly like a well oiled wall clock. But this is not to say that no progress has been made. In fact, the undercurrent of activity has been far more energetic and productive than in the previous years that due to spate of standard articles from students, we are compelled to bring 2 Numbers in one year. This aspect has two sides--First, the students whose articles could not be given in the last issue, have been published in this current issue to offer them encouragement and guidance. Second, the articles of some of the enthusiastic teachers had to be held in check to make room for the students' articles. In my opinion, this expresses in action, the good spirit involved in the student-teacher relationship.

As usual, the articles have been published in all the five current languages of the school. Every attempt has been made to give top priority to articles of high standard and calibre. The principle of variety and scientificity has been applied so that the magazine would appeal to all sections of readers. Naturally, this has meant lot of hard work, correction and concentration for the Editorial Board which spared no pains to elicit the intellctual flavour and perfume of the ideas.

This time we are very happy to note that as planned and purposed, we have been able to bring out this issue in time just around Christmas which will ring the bells of joy to all those who may hear and may not hear the message of good tidings that the Saviour was born about two thousand years ago in a little town of Bethlehem that He might save the people from their sins, for this was all, that was to be communicated through His name Jesus, the Christ.

—E. T. Lucksom.

THE ENTITY WHICH MAKES THE OBJECTS VISIBLE

Tek Bahadur Subba
Class XII (Sc.)

We see various objects scattered all over the world. But we cannot see an object placed in a dark place; even if keeping our eyes open. So it is natural to raise the question in our mind that what is the entity which enables us to see. The same question had arisen in the minds of many a scientist and philosopher who after contemplating over the matter got the answer, that it is light due to which the objects become visible. Nowadays, every person including layman are acquainted with the word 'light' and the students studying in classes IX and X can say that light is the external stimulus which causes the sensation of sight and among seven different forms of energy it is one. Light itself is invisible but it makes other things visible.

Since time immemorial the different scientists were searching about the nature of light. The famous English scientist Sir Isaac Newton (1642-1727) was one of them who anticipated that light consists of particles which travel in straight lines and carry energy. He explained the rectilinear propagation of light and its spectrum. According to him the particles of different colours have different energies but they have same velocity. The velocity of all different colours is C=2.997925×10 cm/sec. in vacuum. Here C means the velocity of light. He also showed the refraction of light by using the observations that the velocity in any material medium is lower than in va c u m. Before Newton, a Dutch mathematician, astronomer and physicist, Christian Haygen (1629-1695) advanced his wave theory which suggested that light is a wave travelling in all pervading medium called 'ether' just like sound travels in solids, liquids and gases. In his theory he had explained the phenomena of rectilinear propagation of light, reflection, refraction, the double refraction and the polarisation of light.

The theories of light as particle or as waves continued about a century. At the dawn of the 19th. century the wave theory became popular than the particle theory and in 1801 Thomas Young, an English physician and physicist, proceeded the principle of interference which could be solved only by the wave theory. An English Physicist, James Clerk Maxewell (1831-1879), gave the first idea about the electromagnetic phenomena according to whom light is a small part of wide electromagnetic spectrum. A German physicist, Heinrich Rudolf Hertz discovered the artificial production of electromagnetic waves around 1885, and the reception of which stepped a little more in understanding the nature of electromagnetic radiation. So at the end of the 19th. century the physicists had no doubt that light and electromagnetic radiation as a whole, consists of waves.

Again at the begining of the 20th. century the German physicist, Max Paluck (1858-1947), suggested that light consists

of quanta of energy, Paluk studied the intensity vs. wavelength variation of the radiation emitted by a black body. He found that his results agreed well with the observation with the help of a quantum hypothesis. But in 1905, Albert Einstein (1879–1955), another German physicist successfully used the Paluck's idea of quanta in explaining the photoelectric effect without deviating from the particle view of radiation. Arthur Holly Compton, an American physicist in 1923 performed several experiments on scattering of light from electrons and showed that the results could be obtained only by assuming that light consists of quantized photons (light-particle) Though the particle theory was supported by above theories, the fact remained unsolved that the phenomena of interference and diffraction can only be explained assuming the light as waves. So the physicists began to realise that electromagnetic radiation is an intermediate phenomenon between the particles and waves.

A French physicist named Maurice de Broglie (1875-1960) supported the Comton's theory (particle theory) but his brother Louis de Broglie studied about the dual nature of radiation. He said that radiation is like waves and also show the characteristics of particles, matter which is supposed to be particle-like must also possess the wave properties. In 1924, he submitted a thesis to the authority of Science of the University of Paris for the degree of Ph. D. In his theory he had considered the relation between wavelength and linear momentum of photon. The same relation will give the wavelength of material particle. The relation is known as the de Broglie relation.

The De Broglie theory became popular in the academic world which was philosophically and logically correct. Even then, owing to the lack of experimental evidences the idea of 'matter-waves' was thought to be only abstract idea having no physical truth.

Sir George Paget Thomson, an English physicist, C. J. Davission and L. H. Gerner of the Bell Telephone Laboratories, U.S.A. were bombarding electrons on crystals and observed the scattering of electrons in different directions. While doing so the results were identical to those of X-ray diffraction from crystals and could be explained only by assuming the electrons like waves. They calculated the wavelength of the wave knowing the velocity of the incident electrons from the observed diffraction pattern which agreed exactly with the value predicted by the de Broglie relation. Similarly, after some years, it was found that atoms and molecules (and much later neutrons) of suitable energy bombarded on crystals showed similar phenomena and the results obtained by this exactly satisfied with the de Broglie relation. So he was awarded the Nobel Prize in 1929 in Physics for the outstanding work he did in his doctoral thesis.

It is worthwhile to mention here the name of a British Physicist Sir John Thomson (1856-1940), who discovered the electron as a separate particle seen in cathode ray tubes in 1897 for which he received the Nobel Prize in Physics in the year 1906. His son G. P. Thomson also shared the Physics Nobel Prize with C. J. Davisson in 1937 while showing the wave character of the electron. So the father and the son discovered two contradictory

theories of electron, Still the discovery of electron diffraction in 1927 surprised many physicists and thus electrons and photons sometimes behave like waves in diffraction and interference experiments and sometimes like particles in scattering experiments. So it was a riddle whether electrons or photons are to be considered as particles or waves.

If a photon is considered as particles then it should have a definite mass, size and shape. If it is kicked, it must hurt a person and if it is thrown in air, it should follow a parabolic path under earth's gravity. When it is in motion, it should possess a definite energy and linear momentum at every instant.

And if we consider photon as a wave, it should make disturbance in a medium and should be characterised by wavelength, frequency and velocity of propagation. Regarding the carrier of energy it depends on travelling and standing wave. It should not have definite shape and it should travel from one place to another through a medium which is the undulation of the medium.

But photons neither have all the properties of particles nor agree with all the conditions of waves. Thus if an entity is found in the universe which has both the properties of a particle and a wave, is neither a particle nor a wave, but something new has been discovered and hence it is called a "wave-particle duality" due to the lack of better name. Then does every object in this universe satisfy with the wave-particle duality ? In principle, it is true, but in our practical life, it is not. It is due to the wave properties of matter being dominated only in the microscopic domain and become negligible in everyday objects.

SPORTS IN A DEGENERATE STATE

Gopal Arora
Class XII (Hu)

It is a universal truth that "Sports have deeper significance than mere simple entertainment in the life of a man". It has been said that "Sports are not means of getting rid of boredom but it is a factor which moulds an individual's character, behaviour and personality. The true sportsman knows the value of a team spirit of unity in action, of harmonics of efforts. After winning the Battle of Waterloo against Napoleon the Great, the Duke of Wellington is said to have ejaculated "the Battle of Waterloo was won on the playing fields of Eton". By this he meant to say that his soldiers learnt courage, the fighting spirit and the will to win honour and fair play in the games.

The sports have pleasant diversion to shape and mould a person's habit and character. They carry us away from the world of our daily existence into a world that is absolutely different. Sports are not for those who want everything to be tidy and orderly. Such kind of people can never enjoy sports. Only those who are able to adapt themselves easily to discomforts and odd circumstances would really enjoy sports. Nowadays we see that as the days are passing the value of sports is going higher and higher. Sports have helped not only in moulding the spirit and discipline but has helped in establishing peace in the International sphere of life. Baron Ole Coubertin was the first man who enunciated a trans-world games under the Banner of Olympic Games. Its main aim has been as a sure cure for all the evils that nation has bred, and also its main objective was to promote and encourage the athletic feelings and gradually it has become an International platform of athletic show. It was first started in 1896 in Athens and we are now on the verge of 22nd. Olympic Games which will be held in Moscow in 1980. It says that more than 7,000 competitors from 93 countries around the world had participated in the last Olympic Games which was held in Montreal.

Though in this modern world the significance of sports and sportsmanship is at the zenith of its valuation yet there are certain laws which have crept into the sports arena. One of the main flaws is the inevitable politics. To cite an example, 1976 Olympic in Montreal, the Committee had debarred Taiwan from participating in the Olympic Games. They were exempted from participating under the name of Republic of China because the Committee did not recognise it. We can take the case of 17 African countries and 4 Arab Nations who walked out at the last minute in protest against the refusal of International Olympic Committee to ban Newzealand as well. This was moving to the facts that their sports linked with white ruled South Africa. This is the case of last Olympic Games at Montreal on July 17, 1976.

Thus we see the value of sports is diminishing day by day. The sports which mould the character of a person are now in the wrong footing. We have not been able to recognise the value of sports. At the moment sports in spite of developing an all round character of a person is undermining the character of the persons concerned. It is a world wide case indeed. The sportsmen these days are without a pinch of sportsmanship. It is known to all and it is a common sight everywhere that when the game is at its full swing, the players begin to create a havoc. The game field, a paradise of competition of love and peace, becomes the field of hostility and mismanagement. Sometimes the game field becomes the bone of contention. The field thunders with blows of obscene words and brick-bats are thrown on the players as well. These are all the common views of modern sports, sportsman and sportsmanship. To me after all, it appears as the mighty Mughal Empire once with its glory and prestige tumbled down in a fraction of second to have appalling consequences. Similarly, the sports of great prestige and value is also tumbling down under the modern Aurangzeb i.e. modern sportsman with having no qualities of a true sportsmanship.

Science Section

'A screw here and a screw there,
so what ?' 'Watch' and
—and nothing happened.
(a Sc. lab. demonstration)

Kindergarten

Budding writers of Tomorrow ?

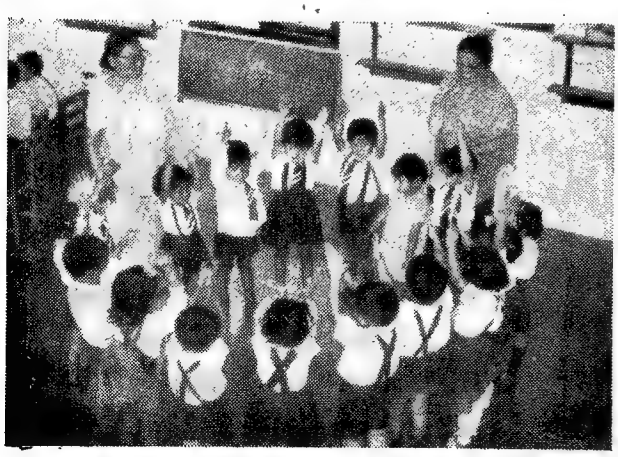

A stick up ? No,
a sing-song action !

MARVELS OF SCIENCE

Anil Chandra Kaul
Class XII (Arts)

In the year 1931, Albert Einstein declared, "Why does this magnificent applied science which saves work and makes life easier bring us to little happiness ? The simple answer runs : Because we have not yet learned to make sensible use of it".

We take pride in saying that we live in an age of Science. We imply thereby that we are far more advanced than our ancestors, remote and immediate, and consider ourselves superier to them in every respect. Science has so become a part and parcel of our life that we cannot visualise our mere existence without it. In our every day life we can do nothing without the aid of Science.

The entire growth and advancement of Science is really a vast subject. As men and women of the 20th. Century, we live in an age witnessing the various uses of nuclear energy and the hurling out of rockets and satellites into outer space. The race of such satellites as the "Appolo", "Soyuz" and the "Lunik" and similar ones of other designations bring man's travelling to other planets in space within the range of possibility. It is also said that by 1980 the passengers too will be taken to the moon by a special vehicle to visit.

In the field of medical science, it has progressed very much. 'Heart Transplantation' came as the most sensational news of the present century. With science we have at last enabled ourselves to replace hearts and remain alive thereafter. Anaesthetics has enabled us to undergo even major operations without feeling any pain. X-rays, Chemo-therapeutic agents for curing T.B., the silent sound waves called "Ultrasonic" used to detect tumours and brain damage anaesthetics are the excellent and most useful inventions.

In the field of transport and communications, the advancement of Science is amazing. The mechanisms like electric train, trams, aeroplanes and ships are now quite common these days. Time and distance have ceased to hold any meaning in this age of Science and Technology.

On the whole, the wonders of Science are countless. Science has taught us to fly like birds in the air and swim like fishes in the water. Science has given us the immense facilities and comforts in every sphere of our life through the telephone, television, fans, air-conditioned buildings and the like. In the realm of science, we cannot distinguish between Summer and Winter.

Science can be used to eliminate poverty, to clean out slums, to increase production in fields as well as factories for constructive purposes.

Unfortunately, Sceience is as useful in destruction as in construction and its power is often employed to make deadly weapons.

There are machineguns, submarines and torpedoes–all products of Science, and the latest invention is an atom bomb which can destroy the whole cities at a single stroke. The atom bomb is considered the greatest achievement of modern science. It is possibly the deadliest one too. Many people wrongly blame Science for the mischief the modern weapons do. To some extent they may be right, but the right and wrong use of Science wholly depends on man's character. All these, as a matter of fact, are the wonders of Science.

WHERE AM I ?

Naresh Subba
Class VIII

Before we could see the rays of the Sun we hear the sound of whistle hard against our ears. Reluctantly, we rub our eyes to meet the water waiting in tap for us. After hankering round for half an hour another terrifying whistle signals us to use our ground for morning P. T. lest we forget that our body is the temple of the Living God. Getting tired of physical exertion we refresh ourselves with a nice hot cup, only to be followed by our social work period keeping in mind that 'Cleanliness is next to Godliness'. We pull our full weight in this routine so that if any visitor happens to pay us a sudden visit, he may return to his place with a high regard and bright impression of his sojourn here.

Next comes our main business 'a job for our jaws'. After having enough of every item we dress up and try to be smarter than usual. In the process of dressing up we are again reminded by another sound 'Seek ye first the Kingdom of God and all thess things shall be added unto you', naturally we all slowly and reverently move towards our study room to spend and offer some of our times to the Lord God and to receive His assurance that He could protect, bless and provide us with our daily requirements. When we are assured of these things we, like a local mini-hill train go down to School to receive the vital weapon to fight the dark future and to make our horizon wider.

We hold ourselves to the last string of stamina till the final gong goes and out we come back to refresh our tired brain by participating in some games such as football, cricket, volley ball, table tennis,, carrom, chess, chinese checker, tennikot etc. When we are completely exhausted, another sweet bell goes to tell us that the meals lying in pots are to be finished by 6 p. m. After completing this difficult task we rest for half an hour till the whistle reminds us to fiddle quietly with our books and pen in our study room for two solid hours, and to check ourselves whether we have left any-

thing in school that we have been given by teachers or we have carried them in our brains. In the course of studying or sometimes dozing off in corner, we at once bring back to our memory a verse which goes 'Bless the Lord, Oh, my soul', silently we again call unto the Lord and pour our gratitude for His help for the day. Finally, when we utter the word 'AMEN' we move towards our beds with a heavy eye and no sooner we put our heads on the pillows than off we go, only to begin these again the next day. In spite of our differences in caste, religion, custom etc, we all live in peace like a family, sharing our thoughts and learning different kinds of customs. We laugh together, play together and cry together under the beautiful roof of our 'Sutherland Memorial Hostel'.

STUDENTS' RESPONSIBILITY

Dorjee Thinley Dukpa
Class IX

The most important thing that a student must know is his or her responsibilities as a student. The primary responsibilities of a student are to study his lessons, respect his teachers and elders, act according to the prescribed code of conduct of the school and to develope himself mentally, socially, physically and spiritually. Besides these, each student has a different set of responsibilities depending upon the circumstances in which he is to grow.

Say for instance, a rich student has no household work to do. Everything is done for him by his parents and servants. All that he has to do is to go to school and come back home in proper time and study well. Whereas a poor student who has no servant to work for him, has to help his parents in order to make their both ends meet.

And likewise, a student staying in the hostel also has certain responsibilities. He must act or move in such a manner which will conform to the hostel rules. He cannot do anything as he wants. Even if he wishes to study, he has to do it during the study hours of the hostel. To him these responsibilities are of equal importance as those of the poor student.

It seems to me that the reason of coming to the school and acquiring knowledge is not merely to be a renowned person in future but to learn how to save our soul which survives even after our death.

In the school we learn how to live well, how to behave with other people, to keep our soul free from devil and learn to pray to God for the sake of our soul. The Bible says, "For what is a man profitted if he shall gain the whole world, and lose his own soul ?"

Therefore, every student must know his responsibilities which the Almighty God has allotted to all the students of this world.

HOSTEL LIFE

Purandeo Rai
Class XII (Hu)

The saying "Student life is a golden life" can well be experienced by the students staying in a hostel. It provides a different type of environment quite distinct from the one found elsewhere. It accommodates boys and girls of different nature, character, language, caste, religion, tradition and customs, and of different ages and classes.

Now, one can well imagine the type of environment that these students create. They seem to change the surrounding atmosphere. I am a boarder of Sutherland Memorial Hostel and since 1972 I have been enjoying a peculiar type of environment. To me, this life is a happy and peaceful one. I am accustomed to living in such environment and it makes me to wish to be a boarder of this hostel. This does not apply to me alone. Other boarders after finishing their studies had to leave this hostel with a sad heart. As far as I remember and know all of them were so depressed at the time of leaving the hostel.

This year we are 95 in number, including the boarders of both the hostels, upper and lower. But it does not mean separate entities. There is one Superintendent who looks after both the hostels. The boys are from different places such as, Nepal, Sikkim, Bhutan, Duars, Darjeeling, Kurseong and Assam and some from local places like Algarah and Pedong etc. They possess different skills, talents and characters, completely different from others, but all of them contribute something towards the development of the hostel and to make the hostel life really a golden life.

The daily routine of our hostel has been well planned from the early dawn when we rise up till the night when we go to bed. Apart from our study hours in the morning and evening, we have recreation times during which boys keep themselves busy in playing different games both indoor and outdoor. It might be funny thing to say that we take our morning meal at 7.30 a.m. and the evening at 5 O'clock.

Among others, the hostel affords a wonderful opportunity for student's mental, physical, social and spiritual development. He can learn different languages from his friends and get some idea about their tradition, history and culture which will widen the horizon of his knowledge.

The routine for Saturday and Sunday is quite different. Saturday is the only day of our outing. On Sunday we are supposed to go to the Church but after that we are more or less free.

It gives some pleasure to the boys engaged in different works such as, washing clothes, playing games, gossiping, singing and small boys quarelling while they play. There is no chance of remaining sad even if there is some reason for it. The happy environment takes away one's sadness and turns one gay.

Sometimes we organise 'Sunday Night' in the hostel and that will be a wonderful occasion to exhibit our talents. They crack jokes, stage drama and sing songs in different dialects. To some it could be sentimental and emotional while to others it becomes very funny and makes them laugh.

The most pleasant moments which we never forget in our life are those Sunday evenings when the boys come out with guitars and flutes and sing songs out on the meadow under the dim moonlight with millions of small stars twinkling high up in the sky.

I am really indebted to this hostel for its sweet care and timely guidance without which my student life would have become drab and meaningless. All that I could do in return is to offer my gratitude and heartily wish for its prosperity.

EVERY ONE'S GOLDEN RULES

Hariprasanna Rajbanshi
Class XII (Agriculture)

Forget each kindness that you do
As soon as you have done it,
Forget the praise that falls to you
The moment you have won it.

Forget the slander that you hear
Before you can repeat it,
Forget each slight, each spite, each sneer
Whenever you may meet it.

Remember every kindness done
To you, whate'er its measure,
Remember praise by others won
And pass it on with pleasure.

Remember every promise made
And keep it to the letter,
Remember those who lend you aid
And be a grateful debtor.

LIGHT AND WEIGHT

Ansu Baral
Class VII

Why do we see ourselves in a looking glass ?

A looking-glass is made with a layer of quicksilver behind it. If that were not there we could see through the glass as we see through the window; but the quicksilver prevents the LIGHT going through and sends it back again, The glass and the quicksilver are both perfectly smooth and flat, and we can see ourselves in anything that is perfectly smooth and flat which throws the LIGHT from our faces back to us. We cannot see ourselves in what we call dull surfaces, because they keep the LIGHT, nor can we see ourselves in things with rough surfaces, because they do not throw the Light back fairly, but scatter it in all directions- If we throw a ball against a perfectly smooth wall it will come straight back to us. If we throw it side-ways it will come off a wall in a certain way. We could easily throw it to the wall so that it would bounce off at an angle to a friend standing farther along the wall. But if, instead of a smooth wall, we have a heap of loose stones to bounce the ball against, we could never tell where the ball would go.

When we stand opposite a good glass the LIGHT from our face hits the glass and comes straight back; but if we stand opposite of something rough the LIGHT comes back this way and that, as if we threw a handful of marbles against a heap of stones. In that way, of course, we cannot see ourselves.

A mirror throws the image back as a body throws its own image on the ground in the sunshine. But on the glass the image comes back LIGHT, and the SHADOW on the dark ground, because it is made by our standing in the way of the LIGHT.

Why is it easier to swim in a salt-water than in the fresh-water ?

The answer depends wholly on the heaviness of our bodies as compared with the heaviness of the water. Our bodies are more than three-fourths water, but most of the rest is heavier than water. The fat of our bodies is lighter than water, and so helps us to float. Now fresh water is less heavier than the salt water, and so our bodies though only a little heavier than it.

Ordinary sea water is heavier than the fresh water, because it contains a lot of salt melted in it, just as the water of our own bodies does, so we find it easier to float and swim in sea water. But in some parts of the world there is water that is much saltier than sea water, this is the case, for instance, in Dead Sea, and we all have heard of the Great Salt Lake in America. There is much salt in the water of the Dead Sea.. It is actually heavier, on the whole, than our bodies are and we cannot sink in the Dead Sea. On the other hand, there are some liquids much lighter than the water, and if a man were to fall into a lake of one of them, he could not swim at all, however good he might have been in swiming, for his body would sink like a stone.

Academic Prize Winners 1976

SECONDARY SECTION

CLASS X

Lytton Dux Prize		Bishnu Pratap Singh
K. D. Pradhan Memorial	2nd. Prize	Ananda Kumar Pradhan
Mustaque Ahmed Memorial	3rd. Prize	Sagar Kumar Pradhan

Special Prizes

Kashinath Kaul	English Prize	Paras Rai
Gouridevi	Nepali Prize	Bishnu Kumar Sharma
Malina Mukherjee	Phy. Sc. Prize	Bishnu Pratap Singh
Meghmala Choudhery	Life Sc. Prize	Ananda Kumar Pradhan
Birzamohan Mintri	Math. Prize	Bishnu Pratap Singh
Nima Wangdi	Tibetan Prize	Dawa Tshering Bhutia

Scripture Prize—A. Khargamani Dhamala
B.

CLASS IX

Dhanawati Memorial	First Prize	Rajesh Chandra Pradhan
Ramchandra Kumai Memorial	2nd. Prize	Sonam Tshering Bhutia
Chunnilal Agrawal	3rd. Prize	Kamal Tamang

Special Prizes

Shivajee Sinha	English Prize	Rajesh Chandra Pradhan
S. K. Thapa	Nepali Prize	Rajesh Chandra Pradhan
Mukhraaf Chhogmal	Math Prize	Rajesh Chandra Pradhan
Ganeshlall Jagdishprasad	Phy. Sc. Prize	Rajesh Chandra Pradhan
	Life Sc. Prize	Tara Thapa

Scripture Prize

A. Raymond Fodong
B. Jitman Lama
C. Reginal John Karthak

CLASS VIII

Delhi Stores	1st. Prize	Diwaker Thapa
	2nd. Prize	Dhan Prakash Pradhan
	3rd. Prize	Tashi Tshering Namgyel

Special Prizes

D. P. Upasak & Sons	English Prize	Dhan Prakash Pradhan
Balchand Mintri	El. Hindi Prize	Diwaker Thapa
S, P. Guha	Math Prize	Diwaker Thapa
D. K. Dahai	Nepali Prize	Diwaker Thapa

CLASS VII

Shrilal Chogmal

1st. Prize	Santosh Kumar Gupta
2nd. Prize	Naresh Kumar Agrawal
3rd. Prize	Rajendra Kumar Pradhan

Special Prizes

English Prize	Naresh Kumar Subba
Math Prize	Santosh Kumar Gupta

Ganeshiram Memorial

Scripture Prize

A/B. Nathaniel Subba
B/C. Santosh Kumar Gupta

CLASS VI

1st. Prize	Chitramani Pradhan
2nd. Prize	Samuel Pradhan
3rd. Prize	Anshu Baral

Special Prizes

English Prize	Chitramani Pradhan
Math. Prize	Sanjaya Rai

Thakursidas

Scripture Prize

A/C. Passang Tshering Lepcha
B/C. Istiaque Ahmed

CLASS V

1st. Prize	Sunil Kumar Agrawal
2nd. Prize	Dhirudatta Subba
3rd. Prize	Deo Prakash Mukhia

Special Prizes

English Prize	Deo Prakash Mukhia
Math. Prize	Pawan Kumar Agrawal

Scripture Prize

A/C. Dhirodatta Subba
B/C. Kharbong Lepcha

PRIMARY SECTION

Class IV

M. R. Karthak Memorial

1st. Prize	Budha Bahadur Sakya
2nd. Prize	Surja Kumar Khati
3rd. Prize	Deepak Rai
English Prize	Budha Bahadur Sakya
Math. Prize	Budha Bahadur Sakya

Trophy hunters

Co-sharer of Kumar Jigmie Dorji Memorial Cup—
The SUMI Heroes, 1977

Humanities, the winner of Inter-sectional Debate Competition—'77

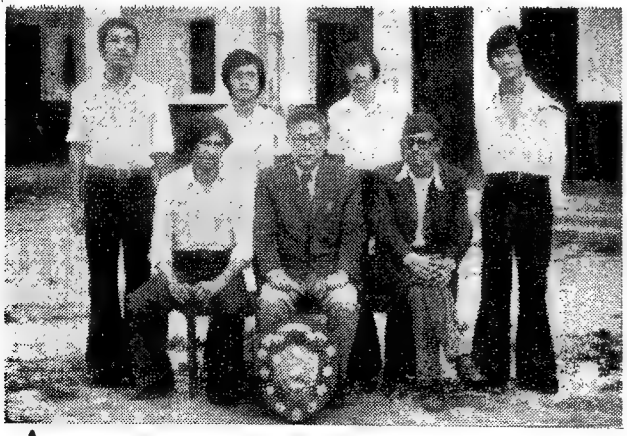

SUMI, represented by class XII, won the Debate competition organised by Gram Raksha Sangha, Dalapchand.

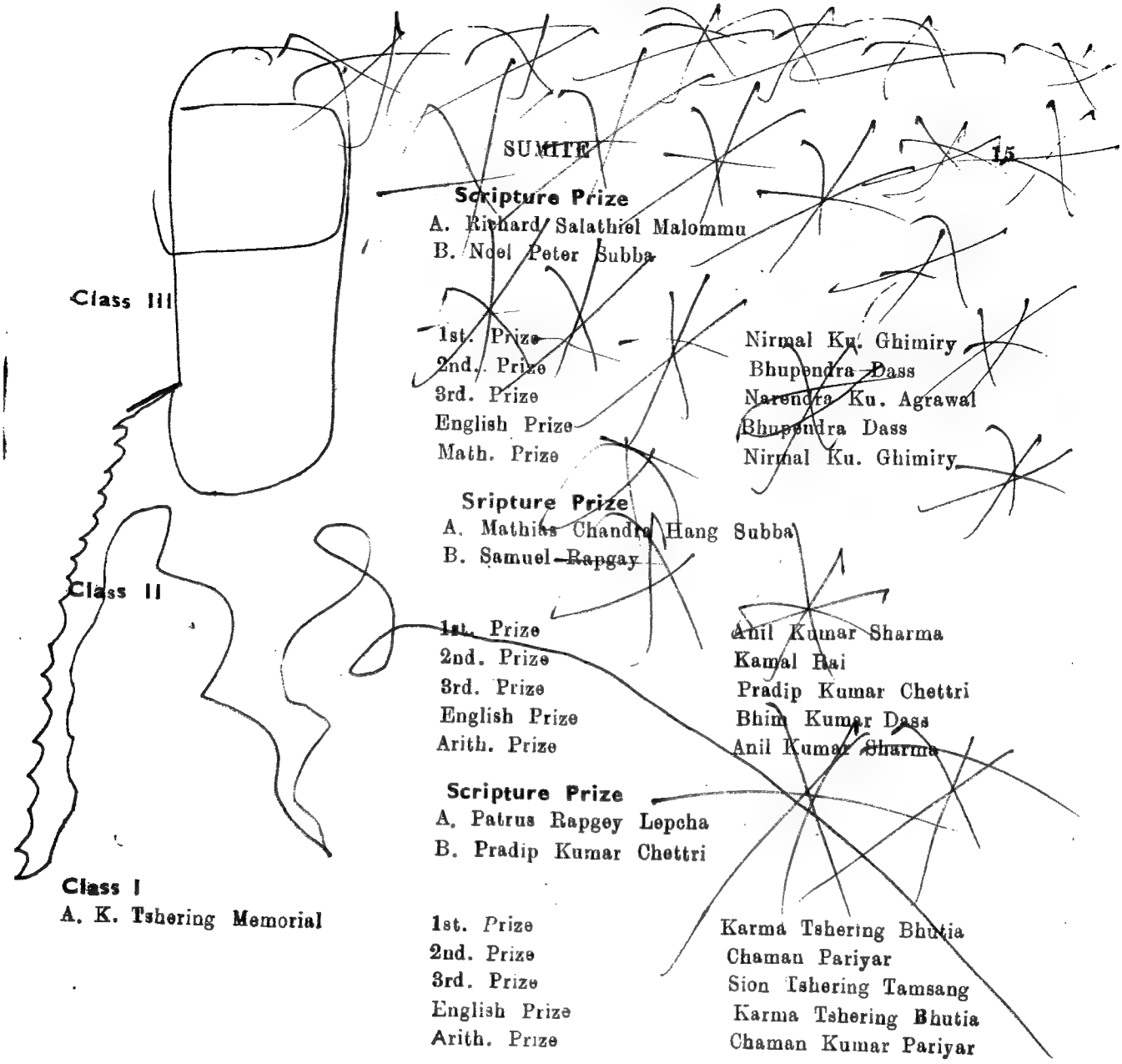

Scripture Prize
A. Richard Salathiel Malommu
B. Noel Peter Subba

Class III

1st. Prize	Nirmal Ku. Ghimiry
2nd. Prize	Bhupendra Dass
3rd. Prize	Narendra Ku. Agrawal
English Prize	Bhupendra Dass
Math. Prize	Nirmal Ku. Ghimiry

Sripture Prize
A. Mathias Chandra Hang Subba
B. Samuel Rapgay

Class II

1st. Prize	Anil Kumar Sharma
2nd. Prize	Kamal Rai
3rd. Prize	Pradip Kumar Chettri
English Prize	Bhim Kumar Dass
Arith. Prize	Anil Kumar Sharma

Scripture Prize
A. Patrus Rapgey Lepcha
B. Pradip Kumar Chettri

Class I
A. K. Tshering Memorial

1st. Prize	Karma Tshering Bhutia
2nd. Prize	Chaman Pariyar
3rd. Prize	Sion Tshering Tamsang
English Prize	Karma Tshering Bhutia
Arith. Prize	Chaman Kumar Pariyar

Scripture Prize
A. Jinendra Pradhan
B. Sion Tshering Tamsang

Class I C

1st. Prize	Shyam Ku. Biswakarma
2nd. Prize	Rajesh Rai
3rd. Prize	Rajesh Chandra Pradhan
Arith. Prize	Anil Kumar Rai
	Rajesh Rai
	Sitaram Chhettri
	Rajesh Subba

Scripture Prize

A. Jiwan Chettri
B. Nima Tshering Bhutia

K. G. (A)	1st. Prize	Indrani Yajaswi Pradhan
	2nd. Prize	Naresh Kumar Ghising
	3rd. Prize	Kalyani Moktan
K. G. (B)	1st. Prize	Niharika Rai
	2nd. Prize	Pankaj Chandra Rai
	3rd. Prize	Shiling
All round best pupil Primary Section (Awarded by Shri T. Hissey)		Binod Kumar Pradhan
All round best pupil K. G. (Awarded by Shri A. K. Pradhan)		Indrani Yajaswi Pradhan
Harkadhoj Pradhan Memorial (Highest percentage IX – X)	Prize	Bisnu Pratap Shingh 64%
All round best Boy	Prize	Hosh Bahadur Gurung
All round best caded (R/S Bhimbahadur Pradhan Memorial, Donated by Shri D. B. Pradhan)	Prize	Cpl. Naki Dukpa

ADULT NIGHT HIGH SCHOOL 1976

Class IX	1st. Prize	Elizabeth Mukhia
	2nd. Prize	Shiva Kumar Adhikari
	3rd. Prize	Shova Rai
Class VIII	1st. Prize	Hamida Khatoon
	2nd. Prize	Ganesh Adhikari
	3rd. Prize	Shamim Banu
Class VII	1st. Prize	Pawitra Chhettri
	2nd. Prize	Karma Dhondup
	3rd. Prize	Nomit Sada
Composite Class	1st. Prize	Tshering Chombay
	2nd. Prize	Amber Thapa

N.S.S. VOLUNTEERS IN KALIMPONG

Prem Kumar Dahal
Ex-student

Among the many social service organisations existing in our country and doing work of public utility, the N. S. S. ranks one of them which has emerged, of late, with an avowed object of doing maximum welfare service to the community. The N.S.S. made its first appearance in the year 1969 under the sponsorship of the Ministry of Education, the Government of India. It is pre-eminently a voluntary organisation and its membership is strictly confined to the campus students only. The volunteers under the N.S.S. undertake several services of public utility viz.; sanitation, repair of roads and bridges, imparting adult education in towns and villages, vaccination, First Aid, Civil defence and so on. If I am not mistaken, the primary aim of this organisation is to eradicate illiteracy, to eliminate poverty and to inculcate in the masses the concept of cleanliness in their daily life. It is a fact to bear in mind that nearly 70% of the people of India live in the rural areas and true enough, unless the masses learn how to make their environment clean and healthy, there is every danger that they will fall victim to the various dreadful diseases and epidemics like small pox, cholera, dysentry, Tuberculosis, diptheria, tetanus, malaria, Poliomylitis etc. Quite often, these diseases if unchecked, become so rampant that they may even take the lives of millions as has often been the case in our country.

In view of all these, the main duty of the N.S.S. volunteers has been to see that the slums in the rural as well ae in urban areas are cleared and a proper living condition in the localities is created. Apart from these, the volunteers are mainly responsible for keeping the villagers alert at all times of the most dreadful diseases.

Of late, a branch of the N.S.S. has been introduced in our Kalimpong College under the supervision of Prof. Kumar Chettri. He is the sole incharge of this Organisation in this area. Under his initiative and able guidance, the N.S.S. volunteers have undertaken many useful and commendable projects like—the beautification of college compound, road cleaning and repairing and constructing roads where there were none before. Recently a group of volunteers went to Bhalukhop and helped the villagers in repairing their roads and culverts. It is gratifying to note here that some of our comrade volunteers went even as far as Tashi Ding village where they constructed roads leading to the School playground and repaired the walls of the Primary school there. The plans are underway to penetrate into the interior area of Kalimpong with the various welfare projects in the days to come. It will not be, I am sure, out of place to mention here that we the following ex-students of this Institution are engaged in teaching various subjects in the Adult Night High School, SUMI, Kalimpong, on a purely voluntary basis: Prem Kumar Dahal, Mithileswar Thakur, Bikash Priya Subba and

Kishore Chettri. Ever since we enrolled ourselves as members of this Scheme, we have been consistently helping the teachers of the SUMI Night School.

In these and several other ways the N.S.S. volunteers are truely doing noble services to the Nation to which we all honestly owe our allegiance.

Members of the School Governing Body (Madhyamik)

1.	Rt. Rev. J. E. Ghose	(President)
2.	Mr. L. P. T. Rongong	(Church Nominee)
3.	Rev. H. D. Subba	(,,)
4.	Mr. H. M. Lama	(,,)
5.	Mr. P. N. Bishwas	(,,)
6.	Mr. N. Tshering Bhutia	(Guardian's Representative)
7.	Mr. R. N. Agrawal	(—do—)
8.	Mr. R. T. Ali	(Staff Representative)
9.	Mr. B. K. Subba	(—do—)
10.	Dr. D. N. M. Rao	(Medical Practitioner)
11.	Mr. T. B. Thakuri	(Govt. Nominee)
12.	Mr. P. R. Pradhan	(Headmaster)

AD-HOC MANAGING COMMITTEE

(Higher Secondary Section)

1. Rt. Rev. J. E Ghose
2. Mr. P. R. Pradhan.

Hocus-pocus on Focus

'What's at the root of all this?'
(a Field-work by students of Agriculture Section)

Exhibits & exhibitors at the Exhibition, '77

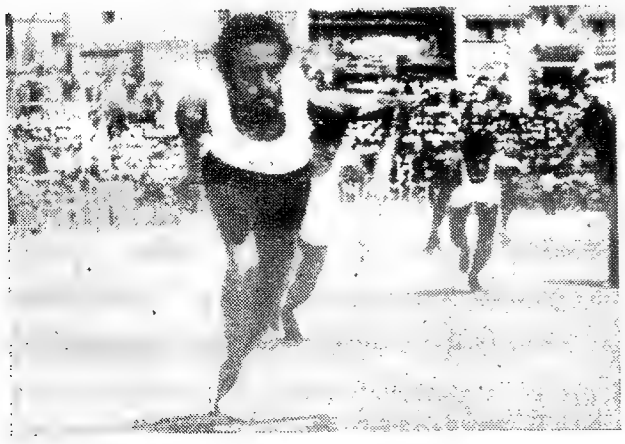

'I lead, you follow, okay ?
Let's go !'—The raiders
(Inter-School 400 m.)

सुमाइट

कालिम्पोङ

१९७७

आमा एस० यू० एम० आई०

शुभरत्न प्रधान,
बाह्रौं श्रेणी (विज्ञान)

बाल्यावस्था तिमी कन बिताएँ तिम्रै साथमा रही ।
कैले हाँस्दै कैले रुँदै कैले दयालु भई ।
बडस्वलमा खेल्दै तिम्रो कैले रुच्चे हुन्थें ।
कैले सुझेले उफ्रो उफ्री तिम्रो दिल म घुन्थें ।

क्रमशः एक दुइ गर्दै तिमीले मलाई उकालो चढ़ाई ।
हेर्न चाहन्थ्यौ मलाई तिमीले उच्च शिखरमा चढ़ाई ।
तिम्रो सहारा पाई म पनि सजाल अघाड़ी बढ़ें ।
कठीन पथमा तिम्रो साथमा सजीले अघाड़ी बढ़ें ।

तिम्रो माया पाई आज यती अघाड़ी निस्की आएँ ।
धमीला ज्योती उज्ज्वल पार्दै तिम्रो गीत मैले गाएँ ।
बसाउने सबको जग बलियो तिम्रो माया कस्तो ।
तिमी दयालु, तिमी कृपालु मातृ माया जस्तो ।

अब त बलीयो भइसकें जननी अझै अगाड़ी बढ़्न ।
तिम्रो उत्साह पाई पाई जीवन पथमा लड़्न ।
अघाड़ी बढ़्न तत्पर म छु तिम्रो आशीष पाई ।
आशीर्वाद साथ विदा चाहन्छु प्यारो एस० यू० एम० आई० ।।

रात बितेर जान्छ

सूर्यमान सुब्बा
आठौं श्रेणी (ए)

निस्तब्ध रात बितिरहेछ...। गल्लीका कुकुरहरू भुकेका आवाजले बेला-बेलामा मौनता भंग हुन्छ । फेरि चकमन्न !

'उ' मौन लालटीनको मधुर प्रकाशमा पढ़दैछ, एकोहोरिएर उ पढ़िरहेछ पाठ्य-पुस्तक । क्षण-क्षणमा पानाहरू पल्टाएको आवाज सुनिन्छ । हो उ पाठ्य-पुस्तकका अक्षरहरूमा बेस्सरी भुलिएको छ । स्वयंलाई भुतुक्क बिर्सेको छ । उसले पाठ्य-पुस्तकको हरपहरू याद गर्दैछ ।

"रमेश, सुत् है, आधा रात बितिसक्यो ।"

रमेश झस्किन्छ, उसकी आमाको ममतामय आवाजले ।

"हुन्छ आमा, एकछिनमा सुत्छु ।"

"बेसी नपढ़, जिउ बिग्रिन्छ अनिदो भए भने ।" फेरि मौनता छरिन्छ ।

रमेश लामो निश्वास छोड़्छ ।

केही क्षणपछि फेरि उसका आँखा पुस्तकमा पर्छ । चूपचाप पढ़्छ रात बितिरहेछ ।

केही क्षणपछि सुटुक्क उसले चालै नपाई हाई...काढ़्छ । छटपटाइरहेको नयन हातले दल्छ । उसलाई साह्रै निद्रा लागिरहेछ । तर उसले जबरजस्ती पढ़िरहेछ । उसले पानाहरू पल्टाउँदैछ । पढ़दा-पढ़दै झिमिक्क आँखा बन्द हुन्छ । उ अतालिन्छ । चिसो पानीले आँखा भिजाउँछ । जागी बस्ने रहर गर्छ किनकि उसले पढ़न पर्छ रातभरि ।

रातको अन्तिम प्रहर बितिरहेछ ।

"एई रमेश !" आमाको स्वर ।

रमेश झस्किन्छ । उसको बन्द नयन उघारिन्छ ।

कोठा वरिपरि नियाल्छ । घाम छिपिसकेको हुन्छ । उज्यालो भइसकेको देखेर उ झन् अतालिन्छ ।

आज राती जहाँ बसेर जुन पुस्तक पढ़ेको थियो बिहान सम्म त्यस्तै थियो । उ पढ़दा-पढ़दै भुतुक्क निदाएको थियो आफूले थाहा नै नपाई । आजको रात याद गरेको पाठ्य-पुस्तकका विषयहरू उसले सम्झियो । सम्झिरह्यो तर उसलाई याद भएन । उसले धेरै नै भुलिसकेको थियो ।

उसले लामो श्वास फ्याँक्यो ।

उक्त पाठ्य-पुस्तकहरू पुनः पढ़्छ, तर उसलाई दिक्क लागेछ बन्द गर्छ ।

उ हतास बन्छ ।

उसको मनले भनिरहेछ उसलाई...ला... आजदेखि वार्षिक परीक्षा के गर्नु ? यादै छैन । आज रातभरी पढ़ेको बेकार भो !

उसले सम्झिन्छ.....मनै बेलामा दवाई खाँदा के हुन्छ र ?

कविको कविता

निर्मल प्रधान,
दशौं श्रेणी 'क'

तिम्रो अनुरोधमा
मेरो कविता ।
सानु अनि तुच्छ कविता
हृदयका शब्दहरू,
धड़कनका आवाजहरू,
मुस्कानका प्रतीकहरू ।

बिचार र भावनाका धाराहरू ।
जीवन र मृत्युका स्रोतहरू,
आँशु र हाँसोका अर्थहरू,
मिलन र विछोड़का अनुभवहरू ।
यहाँ अनि त्यहाँ पनि,
हिजो आज अनि भोलि पनि;
कवि यस्तै छ अनि कविता पनि ।

यो कविता कस्तो कविता,
होइन यो भावना अनि कल्पना ।
सपना हो या विपना,
फूल हो या भूल ।।

दर्द र पीड़ाका संगीतहरू,
माया र ममताका गीतहरू ।
हृदय र मुटुका प्रीतहरू,
कविताका यी स्रोतहरू ।

फोस्रो कविताका लहरहरू,
शब्द जड़ित हार बरू ।
सदा-सदा अमर छन्,
शब्द र संगीतहरू ।।

मेरो प्रश्न ममित्र

रिपेन राई,
एघारौं श्रेणी

श्मसान घाटको
एक अनुभवी, थकित
अतिथि मृतक
र
धरतीलाई रंगाई यही नै झर्ने
स्वच्छ वातावरणमा,
एक सत्य प्रेमी फूल ।
न तिम्रो हो !
न मेरो हो !
राम र लक्षमणको प्रेम जस्तै
आकाश र धरतीको
मिलन गराउने
संघर्षमयी दिन र रात
न उसको हो !
न मेरो हो !

म फूल बनें
तर तिमी काँड़ा बन्यौं ।
काँड़ा भएर मेरो रक्षा गरिले गरेनौं
यसरी.....
तिमी माथि माथि
म लम्कें, गहिराइतिर
तिम्रो कदरमा
मैले कतिपल्ट अस्तित्व गुमाएँ
तिमी काँड़ा भएर
आकाश छुन पुग्यौ ।
म फूल भएर
माटो छुन पऱ्यो
सुख तिम्रो हो
दुःख मेरो पेवा हो ।
म मित्रको 'म'
न ईश्वरको हो ।
न मेरो हो !

शिक्षक दिवसले मभित्र जन्माएको प्रतिक्रिया

बसन्त हुँमागाई

झसङ्ग—म बिउँझन्छु एका बिहानै—सपनाको मीठो सागरबाट—आमाको 'ए उठ्' शब्दहरूसितै औ बुवाको उदासपूर्ण 'खवाक्-खवाक्' खोकीको आवाजले ।

अर्द्ध निद्रामै भए पनि उठ्ने कोशिश गर्छु—अब त पूरै ब्यूँझें र पनि केही क्षणकोनिम्ति कोल्टे फर्कन्छु ।

अनायासै सझन्छु—"ला !! स्कूलको काम त डल्लै छ 'केमेस्ट्री' र 'बायोलोजी' को । के गरूँ त ??"

"होइन तँ उठेर पढ्—तैंले पढ्न पनैं दिनहरू धेरै धेरै छ । आची ! तँ किन अत्तालिन्छस् ? हेर्, तैंले आज रगतको आँसु चाट् तँ भोलि महान् बन्छस्—" एक मनले मलाई अह्राउँछ ।

"आ !!! त्यो काम त भरे 'टिफिन'-मा गर्छु । केमेस्ट्री र बायोलोजी त टिफिन पछि त छ नि ।" फेरि म बद्लन्छु ।

मलाई सझनाले टाढा टाढा डोऱ्याउँछ, म पनि हातेमालो गर्दै ती विचारहरूसँग कता-कता पुग्छु—फेरि वास्तविक स्थितिमा आइपुग्छु—फेरि दिउँसोको काम सझन थाल्छु—"ए आज त शिक्षक दिवस नि !"

मलाई विचारधाराले तीव्र गतिमा कुदाउँछ—"हो । आज त एउटा महान् दिवस, भारतीयका निम्ति ! किन र भारतीयका निम्ति मात्र ? यो त सारा विश्वका निम्ति होइन र ?"

"आ !! छोड्दे त्यस्तो विचार न सिचार । उल्लुको पठ्ठा जस्तो ।" मेरा करवट संगसगैं विचार धारा पनि बद्लन्छ ।

"आज हाम्रो स्कूलमा 'प्रोग्राम' त अवश्य छ । मैले अस्ति कता-कता सुनेको थिएँ—' 'आज दशौं श्रेणी सम्मको केटाहरूले एउटा 'पार्टी' साथै केही संगीतहरू प्रस्तुत गर्ने 'रे ।' शायद प्रोग्रामको मेलो मेसो चाहिँ 'स्कूल क्याप्टन'-को हातमा होला !

जे भए पनि 'हुकुम'-ले एउटा गीत त दिन्छै दिन्छ । 'भण्डारी'-ले सानो भाषण दिन्छ होला । 'हरि ओम'-ले के गर्छ कुन्नी ? 'शुभ'-लाई एउटा लोक-गीत गाउने अनुरोध गर्छु । गाउँछ होला । 'केशव' त हावा हो । शायद—म पनि एउटा भाषण दिने मौका पाउँछु होला ।"

अनायासै मेरो मस्तिष्कमा एक दुइ टुक्रा भाषनहरू खेल्छ—जसलाई बढ़ाउने कोशिश गर्छु—'यदि दिउँसो मौका पाएँ भने त बोल्नु पर्ला !! मेरो मस्तिष्कमा आशाले जरा गाड्छ ।'

म कल्पना गर्छु मभित्रै दिउँसो स्कूलको अघाड़ि भाषण दिएको—

"उपस्थित प्रधान अध्यापक, शिक्षकगण तथा मित्रवर्ग.....

शिक्षक दिवस के हो ? यो विषयमा अघि नै अरू साथीहरूले भनिसके—तर म पनि एक दुइ कुरा जनाउन चाहन्छु शिक्षक एवं शिक्षक दिवस प्रति ।

"यो कुरा सबैलाई थाहा छ, आज शिक्षक दिवस भनेर । यस दिनको संझनाले भारतका ठूला व्यक्ति 'डा राधाकृष्णन'-को संझना गराउँछ । कारण आजको यो जुन दिवस

मनाइरहेका छौं त्यो उनैको जन्म-जयन्ती मनाउँदै आएको हो ।"

शायद जोशले होला—म सुती-सुती भए पनि एक-दुइ शब्दहरू जोड़ले बोलिदिन्छु ।

"शिक्षक भन्ने वस्तु त्यो हो जसले एउटा बालकको अन्धकार भविष्यलाई उज्यालो बनाइ-दिन्छ । जसरी एउटा लहरालाई उँभो चढ्नु एउटा स्थिर वस्तुको सहायता चाहिन्छ त्यसरी नै एउटा छात्रलाई पनि आफ्नो जीवन संग्राममा लड़ाइँ गर्न कसैको सहायता लिनुपर्छ । जीवन संग्राममा जुन व्यक्तिको सहायता लिइन्छ त्यस व्यक्तिलाई गुरु अथवा शिक्षक भनिन्छ ।"

पटाक .... पुटुक.....आवाज आउँछ मेरो कानमा । त्यस समय म तन्द्रावस्थाको मीठो लहरमा झुमझुम् भएको हुन्छु—तर लाग्छ मलाई शायद भाषणको प्रभाव परेर एक-दुइ जना व्यक्तिहरूले ताली मारेको । तर वास्तवमा रहेछ—आमाले छेउको दाउराको थुप्रोबाट सिटा भाँचेको ।

फेरि त्यही भाषणमै पुग्छु—"आमा-बाबुले त केवल हामीलाई जन्म मात्र दिन्छ जीवन उज्यालो अर्को एउटा तेस्रो व्यक्तिबाट हुन्छ जसलाई शिक्षक भनिन्छ । शिक्षकले कुनै पनि एउटा मानिसलाई जन्मदेखि मरेसम्मको समय सम्म साथ दिएको हुन्छ चाहे त्यो शिक्षक भौतिक होस् वा प्राकृतिक । त्यसैले नै भनिएको होला—

गुरु ब्रह्मा, गुरु विष्णु, गुरु देव महेश्वर,
गुरु साक्षात् परम् ब्रह्मा तस्मै श्री गुरुवे नमः ।

यो त वर्तमान युग हो जहाँ प्राचीन कालको जस्तो गुरुको घरमा गएर शिक्षा हासिल गर्नुपर्दैन । हाम्रो समाजमा कुनै पनि एउटा ठाउँमा चार दीवारले छेकेको औ छाना लाएको ठाउँमा पढ्ने अनि पढ़ाउने काम हुन्छ । त्यही ठाउँमा कुनै पनि एउटा व्यक्तिको चरित्र निर्माण हुन्छ—चाहे भविष्यमा त्यो चोर डाकु नै किन नबनोस् ।

भोलिको देशको महान् व्यक्ति-आज स्कूलको बेञ्चो तताइरहेको हुन्छ—तसर्थ जब आज त्यस बालकको असल रूपमा चरित्र बनिन्छ तब त्यसले भविष्यमा अरूलाई पनि असल पथमा डोऱ्याउँछ ।"

"तब त गान्धीजीले भनेका होलान्—" ..... the exercise of the spirit entirely depended upon the life and character of teacher.' एउटा शिक्षक नै आत्मविश्वासहीन, चरित्रहीन औ घमण्डी छ भने छात्रको चरित्र निर्माण कसरी हुन्छ—शायद यस्तै प्रसङ्गमा गान्धीले फेरि अर्को ठाउँमा भनेका होलान्—"A cowardly teacher would never succeed in making his boys valiant and a stranger to self-restraint, could never teach his pupils the value of self-restraint." (Mahatma as a School-Master.)

अहिले म खुब जोड़ले लातले पलंगको खुट्टामा दिन्छु—मेरो अनुहार एवं नशा-नशामा खुन चढ़ेको अनुभूति मलाई हुन्छ । शायद जोशले होला अनुहार पनि कुच्याक्-कुचुक पारेर हात पनि हल्लाई हाल्छु ।

पल्लोपट्टि कोठामा गडयाम्म..... आवाज आउँछ शायद दाउरा लड़ेको होला ।

म फेरि उही कल्पनाको उच्चाकाशमा पुग्छु—"यो त प्राचीन समय होइन जहा एउटा शिक्षकले पूर्ण रूपले आफ्ना छात्रहरूलाई शिक्षा दिन पाउँथे । तर यो त वर्तमान युग हो

जहाँ शिक्षकले पनि अर्काको निम्ति मर्न सक्दैनन् । आज त, शिक्षकले जीवनको केही क्षण मात्र त्यस व्यक्तिलाई शिक्षा दिन सक्छ—तर त्यो केही क्षण भित्रैमा—एउटा बाँदरले पनि सिग्रेट खानु र साइकल चढ़नु सिक्छ—यदि राम्रो शिक्षक पायो भने ।

एउटा असल शिक्षकको काम हुनजान्छ—दुइवटा सिन्का जस्तो हात, चिम्टा जस्तो खुट्टा, रामभेड़ा जस्तो टल्कने आँखा औ एक चम्ची गिद्दी भएको हामीजस्तो प्राणीलाई मान्छेको रूप दिनु । तसर्थ म मेरो आन्तरिक हृदयबाट त्यस्ता शिक्षकहरूलाई आह्वान गर्छु—जसले हाम्रो रामभेड़ा जस्तो आँखा उघारी दिन सक्छन् ।"

मेरो भाषण चरम उत्कर्षमा पुग्छ । अनुहार-मा मेरा हातहरू पुग्छन्—पसिनै पसिना भएको पाउँछु—शायद सिरकको तातोले पो हो कि । अन्तिम पल्ट जोश चल्छ—म भाषणको अन्त-तिर लाग्छु—

"अन्तमा गुँड़ बेसी खायो भने तितो हुन्छ—त्यस्तै एकै जनाले बोलिरहँदा वातावरण खल्लो बन्न जान्छ—तसर्थ म मेरो वक्तव्य यहीं समाप्त गर्छु....।"

म कल्पना गर्छु लामो हाइ काढ़ेर—स्टेज देखि अघाड़िका एक दुइवटा 'बर-पीपल' एवं 'पैयुं'-का रूखहरूले मकै भुटेको जस्तो पट्याक्.....पुटुक ताली मारेको । अँ...मेरो कानमा कता-कता ताली बजेको आवाज आउँछ । म झस्कें तन्द्रावस्थादेखि—आमाले नाङ्लो केलाएको आवाज रहेछ ।

✪ ✪ ✪

बल्...बल्ल निद्राले छोड़्यो.....मेरा सब भाषणहरू भताभुङ्ग हुन्छ—तन्द्रावस्थामा पनि—वास्तविक खेलको मैदानमा पनि । माथि आएको घामको किरणले उज्यालो दिइरहेथ्यो ..... एउटा गुरुले जस्तो मलाई बाटो देखाइरहेथ्यो ।

✪ ✪ ✪

टङ्..टङ्...टङ्.....नौ बजे बाजेले घण्टी ठोक्छ । "केशव डेलो जौं !" म सोच्छु । "के खोज्नु जानु त्यो पाखामा ?" उत्तर पाउँछु र पनि दिलीप, अगो, अरुण, राजेन, पासङ र म लाग्छौं उकालै-उकालो डेलोतिर ।

डेलोको वक्षस्थलमा झल्यांस्स म संझन्छु ती पारी-पारीका डाँड़ा, खोल्सा, पहाड़, रूख-हरू एवं त्यही डेलोको वातावरणहरू हेरेर औ शिक्षक दिवसकै कल्पना गरेर । शायद यही प्रकृति नै त होला—वास्तविक शिक्षक ।

यस्तैमा 'अगो'-ले भन्छन्—"साथी हो, तल हेर, के राम्रो रूख.....आर्ट गरूँ गरूँ लाग्ने ।" हो प्रकृतिले नै आर्ट गर्नु सिकाउँछ । आइफलको रूख नभई दिएको भए शायद 'निउटन' पनि 'निउटन' हुने थिएन होला । प्रकृति नभएको भए यो विश्व कस्तो हुन्थ्यो होला ?? प्रकृति शिक्षक नभएको भए यो विश्व कस्तो हुन्थ्यो होला ?? प्रकृति शिक्षक हो जसको पूजा आज हामीहरू गरिरहेछौं ।"

फेरि झल्यौं ओह्रालै-ओह्रालो—'निमा वाङ्दो' सरको घरमा रोटी खाएर । साथीहरू सँग छुट्टिएर म पनि लाग्छु—घरतिर एक्लै मनमा कुरा खेलिरहेथ्यो, खुट्टाहरू अगाड़ि बढ़दै थिए बाटो छोटिँदै जाँदै थियो.....।

म एकलै हुन चाहन्न

अरूण राई,
बाह्रौं श्रेणी (विज्ञान विभाग)

एकलास एकलास स्थानहरू भएर,
एकलै एकलै,
कता हो कता,
ती लक्ष्यविहीन समीरहरूका साथ,
जाँदैछु म,
उद्देश्य विहीन भई ।
पूर्णीमाको जुनेली रातमा,
मेरो कालो छाँया,
मेरो साथ हिँड्दैछ,
मेरो प्रत्येक पाइला पछ्याउँदै,
मलाई त लाग्छ,
पूर्णीमाको शशी पनि,
मलाई नै पछ्याउँदैछे ।
म आफै अवाक् हुन्छु,
रातको निस्तब्धतालाई तोड़ेर,
कराउन मन लाग्छ; चिच्याउन मन लाग्छ,
भन्न मन लाग्छ,
ए पूर्णेको शशी मेरो साथ छोड़ीदे,
ए कालो छाँया मलाई छोड़ीदे,
म एकलै रहन चाहन्छु,
म एकलै बन्न चाहन्छु,
मलाई कसैको साथ चाहिएन ।

यसरी सप्ताह बित्छ,
साथै पक्ष पनि बित्छ,
म खुशी हुन्छु,
म आनन्दले विभोर हुन्छु,
मलाई हाँस्न मन लाग्छ,
सबैलाई केही भन्न मन लाग्छ,
आज अमावश्यको रात,
शशी अटल छिन्,
खोइ त्यो शशीको रश्मी,
खोइ मेरो छाँया,
कहाँ हराए ती आज,
मलाई किन पछ्याउँदैनन् !
मलाई लाग्छ
ती सब मदेखि डराई भागे
तर फेरि समयले पल्टो खान्छ
औ म फेरि शशी औ छायाँको
बन्धनबाट फुत्कन चाहन्छु
यसरी आज धेरै वर्षहरू बितीसके
तरै पनि यो चक्र घुमिरहेकै छ
अहिले मर्खरै मात्र,

जीवनको वास्तविक अर्थ बुझें
यसैले त म एकलै हुन चाहन्न
मलाई शशी पनि चाहिन्छ
मलाई अमावश्यको रात पनि चाहिन्छ
मलाई मेरो छाँया पनि चाहिन्छ
कारण म एकलै हुन चाहन्न
म एकलै रहन्न चाहन्न
मलाई सबैको साथ चाहिन्छ !!

न्यायमूर्ति श्री सुधीरञ्जन दास

प्रबोध प्रिय सुब्बा,
आठौं श्रेणी (ए)

न्यायमूर्ति सुधीरञ्जन दासको जन्म १ अक्टोबर १८९४ को दिन कलकत्तामा भएको थियो । उहाँका पिताको नाम राखलचन्द्रदास औ माताको बिमोदिनी दास थियो । उहाँले आफ्नो शिक्षण क्रम शान्तिनिकेतनबाट शुरू गर्नुभयो औ १९१५ सालमा कलकत्ता विश्वविद्यालयको स्नातक भए । त्यसपछि बेलायत गईकन कानूनी शिक्षा लिए र सफलतापूर्वक आफ्नो अध्ययन समाप्त गरी स्वदेश फर्के र कलकत्ता न्याय-पालिकामा कानून अभ्यास गर्न थाले । १९४२ सालमा उनी कलकत्ता उच्च न्यायालयका अतिरिक्त न्यायधीश बने १९४६ मा पूर्वी पंजाब उच्च न्यायालयका प्रधान बने औ केही पछि भारतका सर्वोच्च न्यायालयको उनी न्यायाधीश बने। १९५६ सालमा त्यही न्यायालयको सर्वोच्च न्यायाधीश बने औ १९५९ मा अवकाश ग्रहण गरे। न्यायमूर्ति श्री सुधीरञ्जन दास विश्वभारती विश्वविद्यालयका उपकूलपति पनि बने। उहाँ-लाई विभिन्न विश्वविद्यालयहरूले मानद डाक्टरेटका उपाधि प्रदान गरे। पंजाबका मुख्य मंत्री सरदार प्रताप सिंह कैरोंको हत्याकाण्डको जाँच आयोगका एकमात्र सदस्य थिए औ सरकारमा आफ्नो प्रतिवेदन चढ़ाए । श्री सुधीरञ्जन दासको हाम्रो पाठशालासित बड़ो गहिरो सम्बन्ध थियो। हाम्रा स्कूलका कतिपय महत्वपूर्ण उत्सवमा उपस्थित भई उत्सवको शोभा बढ़ाउनु हुन्थ्यो ।

पोहोर साल मात्र बनमहोत्सवको शुभ-उपलक्ष्यमा आइकन हाम्रो पाठशालाको प्रांगणमा वृक्ष आरोपण गर्नु भएको थियो । उहाँको दुइ भाई छोरा थिए—एक भाई भारतीय वायुसेनाको 'टेस्ट पाइलट' हुनुहुन्थ्यो जसको मृत्यु वायुयान दुर्घटनामा भयो। उहाँका अर्को छोरोको पनि सड़क दुर्घटनामा दुःखद मृत्यु भएको थियो ।

उहाँको घर कालिम्पोङमा छ जहाँ उहाँले आफ्ना अवकाशका दिनहरू बिताइरहनु भएको थियो । यस्ता महान विभुतिका निधन शुक्रबार १६ सितम्बर १९७७ को दिन कलकत्तामा भयो। हाम्रा पाठशालाले पनि उहाँको निधनमा शोक सभा गरी उहाँको दिवंगत आत्माको निम्ति प्रार्थना गरे ।

कृतज्ञता

प्रकाश चन्द्र राई,
बाह्रौं श्रेणी (विज्ञान)

१। आएका छौं तिम्रो चरणमा
श्रद्धाञ्जलिको फूल वर्षाउँदै
ईच्छा सदैव यस धरतीमा
बाँच तिमो नाऊँ चलाउँदै ॥

२। आएर्यौं तिम्रो चरणमा
दियौ शरण हामीलाई
मरी बिद्या श्रोत हामीमा ।
बनायौ तेज हामीलाई ॥

३। सत्यको महान् ज्योतिलाई
नित्य अपनाउन सिकायौ
असत्यको त्यो जाललाई
दुत्कार्न क्षमता दिलायौ ॥

४। छात्र जीवनको महत्व सम्झाई
अघि बढ्ने प्रेरणा दियौ
भविष्यको स्वर्णिम सपनालाई
यथार्थ पार्ने होसला दियौ ॥

५। प्रांगणमा तिम्रै नित खेली
कक्षमा तिम्रै नित बसी
तिम्रै प्रेम रस्वादन गरी
हुर्क्यौं तिम्रो समीप रही ॥

६। जीवन रूपी कठीन पथमा
संघर्ष गर्ने प्रेरणा दिई
नवजात शिशुको मार्गदर्शनमा
प्राण दिने माता भई ॥

आजको स्थिति

सोनाम ग्याल्छेन लक्सम,
बाह्रौं श्रेणी (विज्ञान)

चारै दिशा तर्फ
गिद्धका आँखाले
सबै
स्वार्थ खोजिरहेका छन्
यो युगमा
आज
छैन
थाहा कसैलाई
आफै आफ्नै धुनमा
मस्त—
हाँसिरहेछन्,
रोईरहेछन्
अनुशासनलाई त्यागी
बढ्ाईरहेछन्
पाइला
कुन दिशातिर ?
भ्रष्टाचार
देशमा,
बिरोधको भावना
समाजमा
चलिआएको
आफ्नो परम्परा
छाडी
बिदेशी लिई सके ।
डर छैन
कर्तव्य छैन
भूली आफ्नो कर्तव्यलाई
नगर्नु पर्ने
कर्ममा
हाले पाइला
यहाँ सम्म पुगेको छ,
आजको स्थिति ॥

सुमाइट

रवि

माधव रिजाल
बाह्रौं श्रेणी (विज्ञान)

टंटलापुर घामले कालिम्पोङ्ग बजार अस्त-व्यस्त छ । प्रत्येक पथिकको अनुहारमा आलस्यपन लुकेर बसेको छ। प्रत्येक व्यापारी-हरू हाई काड्दैछन ।

हाट बजार पनि प्रायः सुनसान छ एकदुइ जना मान्छे फटयाक फुटुक हिँड़को भने देखिन्छ। दुइजना व्यापारी बात मारिरहेका छन् ।

"हैन यो साल त के भएको पानी पनि पटक ओइरिंदैन । खड़ेरो परेर खपिसक्नु छैन । खोई यस्तै चाला हो भने यो हाम्रो मानामुठी, हात जोड़ने व्यापार पनि चल्दैन जस्तो छ ।"

"हो नी दाज्यू के भन्नु र अलच्छीनी पानीले गर्नु गऱ्यो । ओइरियो भने अड़िने नाम लिंदैन, परेन भने यस्तो छ, खोई म त केही भन्न सकिदनँ ।"

"अँ भाई, एउटा सल्लाह गरौं भनेको । कुरो के भने यो हाम्रो छोरो रिट्ठेलाई माथि जगन्नाथ मालिककोमा राखिदिऊँ भनेको । आफ्नो पेट पनि पाल्ने मालिकको जहान पनि त धेर छैन नी दुइजना मालिक-मालिकनी अनि एक मात्र छोरो श्याम, त्यै श्याम नानी पनि दिउँसो स्कूल जान्छन् रे तीन जनाको जुठो भाँड़ो पनि गरिहाल्छ समय पाएको वेला श्याम नानीले यसो साउँ अक्षर सिकाइदिए भने पनि के खोज्नु। कि कसो ?"

"मलाई त साँच्चै घत लाग्यो दाज्यू, साह्रै राम्रो विचार्नु भएको रहेछ, खोइ रिट्ठे-लाई घरमा राखेर पनि के फाइदा छ र ? केही फाइदा छैन, म त भन्छु माथि मालिक कहाँ राखिदिनु भयो भने रिट्ठे सुधिन्छ, पक्का सुधिन्छ, खोइ आफ्नो त कर्म नै खोटो भगवान्ले एउटा पनि छोराको मुख देखन दिएनन् । "ए, नानी !" श्याम बाबु, तपाईं के लिन आउनु भयो नी ?" श्यामलाई देखेर रिट्ठेका बाबुले भन्यो ।

"सब्जी लिनु आएको, कोबी तौल त एक किलो ।" तौली सक्नेको कोबी झोलामा हालेर श्याम हिँड़्यो । पछिबाट रिट्ठेका बाबुले भन्यो—"नानी भरे म पनि रिट्ठेलाई लिएर उँभो आउँ भनेको बुवासित बात भएको थियो, बुवा त घरै हुनुहुन्छ होला नी !" स्वीका-रात्मक टाउको हलाएर श्याम उकालो लाग्यो ।

श्याम अहिले उकालो पनि काटिसकेको थिएन, त्यहीं १५/१६ वर्षको उ जत्रै एउटा माँग्ने केटो उसको अगाड़ि हात फैलाउँदै "दाज्यू दश पैसा, दस पैसा भनेर आइपुग्यो । श्यामले पुलुक्क हेऱ्यो । त्यो लुगा, त्यो जीउ, त्यो हात-गोडा, त्यो दशा देखेर उ पनि दुःखित भयो, खल्ती छाम्यो पैसा त थिएन नै, श्यामले केही विचार गरेर त्यो केटालाई भन्यो—

'मेरो घर जान्छौ ?'

"कहाँ दाज्यू ?"

"चमचस्ती त हो नी, हिँड, भएछ भने बुवालाई भनेर हाम्रै घरमा बस्ने बन्दोबस्त गर्नुपर्छ । अलि अलि काम गर्न त सक्नुपर्ने, सक्छौ होलानी !"

"गरिन्छ नै काम त ..।"

"नाम के हो तिम्रो ?"

"रवि....."

"बाबु-आमा छैनन् ?"

"अहं.....मरे !"

"कति भयो मरेको ?"

"बाबु मरेको ४ वर्ष भयो, आमा त हिजो अस्ति.....।"

"सिग्रेट बिँडी खाने बानी छ ।"

"सिग्रेट बिँडी त खान्न तर.. तर..."

"तर के ?" श्यामले सोध्यो ।

"दाज्यू, तपाईं रिसाउनु हुन्न म एक कुरा भनूँ ?"

"भनन किन रिसाउनु !"

"दाज्यू, कुरा के भने म...म रक्सी खान्छु । के गर्नु दाज्यू दिनभरि माग्दा-माग्दा घाँटी सुक्छ । त्यही दिन भरिमा २ रुपियाँ जस्तो हुन्छ । अरूथोक खाउँ भने पेट नभरिने, फेरि यही चीसो गल्लीमा सुत्नुपर्छ रातभरी । बरू...बरू दाज्यू, रक्सी पिएरै यो लामो रात, यो भोक, यो दुनियाँलाई विर्सन सकिन्छ ।"

"अब हाम्रोमा गएपछि त रक्सी खानु हुँदैन नी बुझ्यौ ?" बात मार्दै-मार्दै श्याम र रवि घर आइपुगे । श्यामको साथमा एउटा अपरिचित झुत्रो केटालाई देखेर जगन्नाथले सोधे—

"यो कसलाई लिएर आइस् ?"

"बुवा तपाईं अघि घरमा काम गर्ने मान्छे भन्दै हुनुहुन्थ्यो त्यही लिएर आएको।"

"हं मैले त रिट्ठेको कुरा उसको बाबुसित गरेको थिएँ त्यो पनि भरै आइपुग्छ होला, तैंले यसलाई लिएर आइस् ?"

भित्रबाट घरपत्नी कराउँदै आइन् "कसलाई ल्यायो यो श्यामेले ? पर्दैन-पर्दैन कसैको खाँचो छैन भरै रिट्ठे आउँछ । अघि कुरा गरेको सुन्दा सुन्दै तैंले यसलाई लिएर आइस् ?" रवितिर हेरेर भनिन् । "नानी जाऊ है, पर्दैन । हामीले अर्कैलाई बोलाएका छौं । यो श्यामे बिच्चामा भए भरका मान्छे उठाएर ल्याउँछ, बुद्धि छैन ! जाऊ नानी जाऊ, कहाँ बस्छौ के काम गर्छौ ?"

रवि ट्वाँ परेर हेरेको हेरै भयो उसको जलेको हृदय, जागृत आशा जाग्न लागेको मनको दीयो, जल्यो, निरासियो, झ्याप्प भयो ।

मुटुको धडकनको साथ-साथै उसले उसका पाइला साऱ्यो उही अघि आएको बाटोमा । एकपल्ट पुलुक्क श्यामलाई हेऱ्यो श्याम उसैलाई हेरिरहेको थियो ।

श्याम बिचरा हेरिरह्यो ? के गरोस् ? रवि हिँड़ी सकेको थियो उसले उसको प्यारो रविलाई एक मुठी चामल पनि दिन सकेन । चामल त के उसले उसको १० पैसाको मांग पनि पुरा गरिदिन सकेन बरू उसको १ रुपियाँको आधा दिन नै नष्ट गरिदियो ।

त्यहीरात घर छोड़ेर जाने श्यामले अठोट गरेको थियो । एकछिनको एउटा भिखारीको दशाले श्यामलाई मर्माहत बनाएको थियो, के अचम्म, कस्तो आश्चर्य ? उ नाना थरिका विचार सोच्न थाल्यो, उसको मन भनिरहेथ्यो—

"मलाई जुन कुरामा विश्वास, प्रेम श्रद्धा र भक्ति छ, त्यो जति नै ठूलो काम किन नहोस्, त्यसलाई निरन्तर प्रयत्न गर्नु छ निरास

त मान्छेले हुनुपर्छ नै तर त्यसलाई हल गर्नु नै आजको युगको मांग हो ।"

श्याम हिँड्यो त्यही गल्लीमा जहाँ प्रत्येक रात प्रत्येक भिखारी रक्सीले जोउने कोशिप गरिरहेछन् ।

रविलाई कुनामा टुक्रुक्क बसेको देखेर श्याम पनि विस्तारै त्यतै लाग्यो ।

फेरि दुई साथी भेटे । रविले श्यामलाई घर जाने ठूलो अनुरोध गऱ्यो । अन्तमा केही सीप नलागेर श्यामले घर फर्कने वचन दियो । दुवैजना केही क्षण गफ-गाफमा मुग्ध भए ।

"तपाईंको नाउँ के हो, दाज्यू ।"

"श्याम !"

"श्याम दाज्यू, एउटा कुरा भनौं, तपाईंलाई जीवनमा पछि के गर्ने उद्देश्य छ ?"

"मेरो धुकधुकी जैलेसम्म रहला तबसम्म यो निस्सार दुनियाँमा गरीब दुःखीहरूलाई हँसाउनु नै मेरो महान् उद्देश्य छ, चाहे तिनीहरूलाई हँसाउदा मैले रुनु नै किन नपरोस् ।"

"तपाईंलाई सबैभन्दा राम्रो के चीज लाग्छ, श्याम दाज्यू ?"

"दुनियाँमा मलाई सबै भन्दा राम्रो ८० वर्ष माथिका बूढ़ाको हँसाई र १० वर्ष मुनिका बालकको हँसाई लाग्छ किनकि एकमा जीवनको सम्पूर्ण व्यथा र अर्कोमा स्वर्ग लुकेको हुन्छ ।"

"श्याम दाज्यू, तपाईं त कस्तो नबुझने कुरा मात्र गर्नु हुन्छ मलाई त सबै भन्दा राम्रो एक भुँड़ी भात लाग्छ अनि यति भनेर रवि हाँस्यो । श्याम पनि हाँस्यो । केहीक्षण पछि श्याम उठेर जान तयार भयो । रवि श्यामलाई पुऱ्याउन अलिक वर सम्म आयो ।

छुट्टिने बेलामा श्यामले दशको नोट खल्ती-बाट झिकेर रविको हातमा राख्यो । रविले हिचकिचाउँदै त्यो रकम ग्रहण गऱ्यो ।

श्याम खुशी हुँदै घर गयो । विचरा श्याम, के थाहा उसलाई, हामीलाई नै के थाहा भोलि के हुन्छ ? बादल लाग्छ या घाम, या हिउँ पर्छ या खड़ेरी ।

भोलि पल्ट—

घामको ज्योतिले कालिम्पोङ बजार नै रंगिएको थियो । विस्तार-विस्तार प्रत्येक घर दोकान खोलिन थाले । रवि अझ सुतिरहेछ बेफिक्रि, बेपरवाह ।

श्यामले दिएको १० को नोट पाएर नै उ यति अबेला सम्म सुतेको थियो । आज उसलाई कसैको वास्ता थिएन । सधैंका उसका साथीहरू उही पुरानो आवाज 'मालिक दश पैसा, दश पैसा' भन्दै हिंड़न लागे तर उसलाई वास्ता छैन । सुतिरहेछ सुतिरहेछ ।

भरे कसैले उठाउँदा मात्र रविले थाहा पायो १० बजिसकेको रहेछ । खल्तीमा हात हालेर १० को नोट जाँच्यो ठिकै रहेछ । भोको पेट सुमसुम्याउँदै रवि उठ्यो ।

रक्सी पसलमा गएर बस्यो अनि रक्सी पिउन थाल्यो । आफूलाई विर्सन अरू उपाय नै उ सँग के थियो र ? बिस्तारै लरखरिँदै दुनमुनिँदै रवि उठ्यो दशको नोट पसलेलाई दिएर । उ त्यो विवस जिन्दगी जीउन सक्ने पसलबाट निस्क्यो । रविका खुट्टा ठीक बाटोमा थिएनन्, रविको टाउको लत्रिएको थियो कुन्नी के-के गुन्गुनाउँदै उ हिंड़िरहेथ्यो, हिंड़िरहेथ्यो ।

Independence Day Celebration, 1977

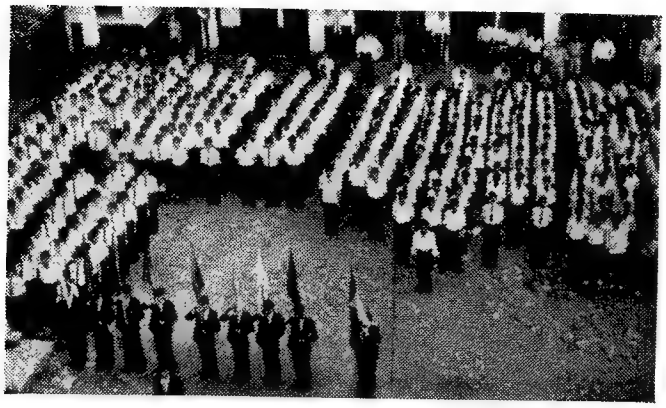

Arrayed for the Celebration !

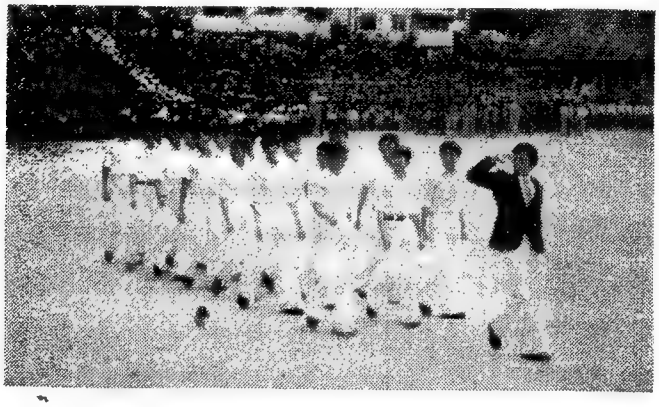

St. John's Ambulance, SUMI Unit 1977.

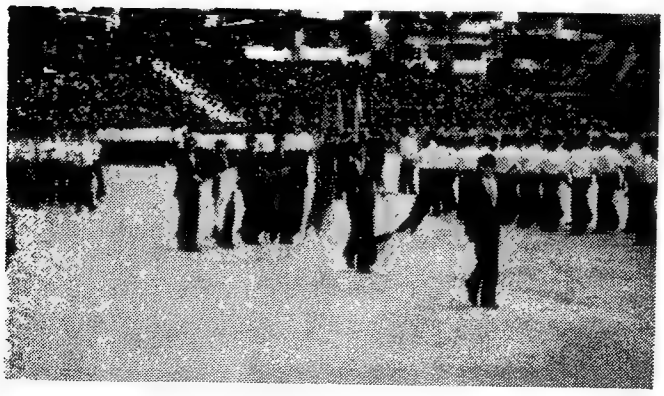

Black-White on the move

त्यहाँ उसको लागि कोही ठूला बड़ा मान्छे थिएन, उसको लागि लाज शरम केही थिएन, थियो त केवल उ अनि पेट भित्रको रक्सी—त्यही रक्सी। पेटभित्र उम्लेको आवाज जस्तो उ मुखबाट कोनी के-के भकभक गर्दै थियो। उ गइरहेथ्यो गइरहेथ्यो। रवि एक्लै सुनसानमा पुग्यो र पनि गइरह्यो। यता लडथ्यो, उता ठोकियो, उता खस्यो अझै गइरहेछ गइरहेछ! अन्धाधुनमा रविले त्यो भीर केही देखेन, बड़बड़ाउदै रवि जाँदै थियो भीरबाट खस्यो। भीरबाट खस्न लाग्दा आफू खस्न लागेको याद भएर या अतालिएर उसका केही शब्द जोड़ले सुनिये।

उ.....मेरो.....श्याम...! तैले...मलाई .....कि.....किन यति.....माया.....गरेको? रवि गयो, सबैंको लागि गयो। त्यो एकलास सुनसान जगहमा एउटा भिखारी मरेको ७ दिन पछि मात्र थाहा भयो।

आइतबारको दिन—

श्याम झोला बोकेर बजार आउँदै थियो घुम्तीमा आइपुग्दा श्याम टक्क अड़ियो। उँधो तिरबाट एउटा लास त्याईँदै थियो। अचम्म लाग्यो श्यामलाई मलामी जति सबै बुत्रे झुत्रे भिखारीहरू मात्र देखेर! श्यामले छेउमा गएर लासको बारे सोवपृछ गऱ्यो लास रविको रहेछ। श्यामको हातबाट झोला झऱ्यो मुख सुक्यो, एकछिन सारा विश्व नै उसको लागि अँध्यारो भयो।

श्याम गुनगुनाउँदै थियो "हैन-हैन यो मेरो रवि हैन अरू कोही होला! के यो मैरै रविको लास हो हिजोकै रविको लास हो?"

अलिक पर कोही मनिरहेथ्यो। "कहाँ-बाट पैसा चोऱ्यो कि के गऱ्यो सक्दो रक्सी धोकेछ अनि के सुही रक्सी पिएपछि।

श्यामले सबै कुरा बुझ्यो हिजोको उसको हातबाट दिएको १० को नोटले नै उसको रविको हत्या गरेको रहेछ। श्यामले विस्तारै झोला टिप्यो एकपल्ट घामतिर हेऱ्यो। आकाशका रवि पनि अस्ताउन लागेका रहेछन् फेरि रविलाई लगेको बाटो हेऱ्यो लास अर्को घुम्ती पारी पुगीसकेको थियो। श्यामले मलामीको अन्तिम को मान्छेलाई हेऱ्यो उही रवि जस्तै बुत्रो झाम्रो, दुब्लो उसलाई पनि उही अलिकति रक्सी त होला आफ्नो जीवन जीउनलाई।

श्याम हाट बजारतिर लाग्यो आज उसको जीवनको उसको प्यारो एउटा रवि अस्ताएको थियो।

अस्ताइसकेको थियो।

—xxx—

नल राजाको दरबार

लालमान लामाखोर,
दशौं श्रेणी

डुवर्सका जंगलहरूमध्ये चिल्हरपाटा र जलदापाड़ा निकै नै प्रसिद्ध छन् । जंगल अत्यन्तै घनघोर भएकोले यहाँ नाना थरीका जानवरहरू पाइन्छन् ।

चिल्हरपाटा घनघोर जंगलभित्र एउटा अचम्मको स्थान छ । त्यो चाहिं एउटा पुरानो भग्नावशेष जसलाई मानिसहरू नलराजाको दरबार भनी विश्वास गर्छन् । आज त्यो दरबारको केवल खण्डहर मात्र देखिन्छ अनि यो खण्डहरको नजिकै एउटा ठूलो पोखरी पनि स्थित छ । यो पोखरी कम-से-कम २० गज जति लामो अनि १० गज जति चौड़ा छ । यो पोखरी दरबारको पश्चिमपट्टि देखिन्छ । पूर्वपट्टि एउटा अचम्मको चीज के छ भने शिला भएको ठूलो बक्साकारको स्थान ! भारत सरकारले त्यहाँ खण्डहर छ भनी चाल पाए । यो खण्डहर भेटेको केही दिन पश्चात् पुरातत्ववेत्ताहरू आएर जाँच गर्दा, खण्डहरको भित्र गाड़धन छ भनी अनुमान लगाए । पुलिसको संरक्षणमा उत्खनन काय शुरू गरियो उक्त स्थान खन्दा-खन्दै फेरि अर्को जगहतिर खन्नु आदेश भयो । गाड़धन छ भन्ने पूर्ण अनुमान लगाई त्यो गाड़धन खन्दै गर्दागर्दै अर्को जगहतिर सरेको हुनाले त्यो गाड़धन निकाल्न सकेन । यसले प्रमाणित हुन्छ त्यहाँ सत्य लुकेको छ ।

खण्डहरू इंटाले बनिएको छ । त्यो कुन युगदेखिको इंटा हो, अहिलेको नयाँ इंटासित तुलना गर्यौं भने त्यो पुरानो इंटा नै पक्का देखिन्छ । आज यसैले थाहा हुन्छ, त्यो समयको मानिसहरूसित पनि कला, सीप, ज्ञान थियो । यो किम्बदन्तिको आधारमा त्यस क्षेत्रमा नल राजा जीवित छन् ।

फेरि बिहानी हुन्छ

शिवकुमार थोकी
एघारौं श्रेणी

दिन ढलेर जान्छ...तर...
त्यहाँ फेरि रातको सृष्टि हुन्छ,
रातको सम्झनामा बाँच्दा बाँच्दै
फेरि उज्यालोले अंगाल्न खोज्छ ।

हिजोको कोपिला फूल,
आज फक्रो फुली सक्यो,
युवावस्थामा पुगी सक्दा
फेरि बुढ़ेसकालले छोपी दियो ।

हिजको भाषा र जाति,
आज उन्नतिपथमा लागिसक्यो,
एउटै खून भएका दाज्यू-भाई,
चन्द्रमामा पुगी सक्यो ।

एस० यू० एम० आई०
कालिम्पोङ
२२९७७

प्रिय मित्र

धेरै महीना बाद तिम्रो याद आयो र यहाँको वर्णन गर्दै यो पत्र तिमीलाई लेख्दै छु । कालिम्पोङमा एउटा प्रसिद्ध स्मारक छ त्यो हो 'त्रिकोण पार्क' । त्रिकोण पार्क कालिम्पोङको एउटा प्रसिद्ध स्मारक बन्न गएको छ । यो स्मारक विशेष गरी तीन पुरुषको नाउँसित सम्बन्धित छ । ती तीनै व्यक्तिहरू यही कालिम्पोङको स्वच्छ जलवायुमा हुर्केका थिए । यी तीन व्यक्तिहरू हुन् –(१) नर्बु लामा (२) हाङ्गजीत सुब्बा र (३) नर्बु छिरीङ्ग । यिनीहरूमध्ये दुइ जना हाम्रा पाठशालाका छात्रहरू थिए ।

सन् १९५९ सालमा जब चीनियाँहरूले हाम्रो देशको सीमान्तर क्षेत्र लदाकमाथि अतिक्रमण गरे त्यसबेला यी बीर पुरुषहरूले आफ्नो प्राणको केही वास्ता नराखी, आफ्नी जननी जन्मभूमिको रक्षार्थ प्राणसमेत अर्पण गरे । यो ठूलो कृत्यको निम्ति कालिम्पोङका कृतज्ञ जनताले एउटा स्मारक, बीरताको पुण्य स्मृतिमा स्थापित गरिदिए ।

यो स्मारक अति परिश्रम लगाएर बनाइएको छ । यसमा धेरै प्रकारका चित्रहरू कोरिएका छन् । यो 'पार्क'-को आकार 'प्रिज्म' जस्तो छ तर टुप्पामा चुच्चो परेको छ ।

यो स्मारकमा संगमरमरको ढुङ्गामा यी शब्दहरू लेखिएका छन्—"कालिम्पोङ निवासी-हरूका हृदय पटमा सुरक्षित रहे झैं ता २१ अक्टोबर १९५९ को दिन हाम्रो लादाक क्षेत्रको सीमान्तरको-रक्षा गर्दा प्राण विसर्जन गर्ने कालिम्पोङका बीर पुत्रहरू (१) नबु लामा (२) हाङ्गजीत सुब्बा (३) नर्बु छिरीङ्ग—बीरताको पुण्य स्मृतिमा सधैंको लागि स्थापित छ ।" यो बीरताको पुण्य स्मृति मानो औं साधारण भएता पनि हाम्रा कालिम्पोङका बासिन्दाहरूले कहिले बिर्सन सक्नेछैनन् भन्ने मैले आशा राखेको छु, वर्षको दुइ पल्ट अर्थात् १५ अगस्त र २६ जनवरी यहाँ मानिसहरू श्रद्धाञ्जलि चढ़ाउने गर्दछन् ।

आशा राखेको छु जब तिमी कालिम्पोङ आउनेछौ तब यो बीरताको पुण्य स्मृति जो थाना डाँड़ाको दाहिनेपट्टि छ, देख्नेछौ ।

कालिम्पोङमा अरू स्मारकहरू पनि छन् ।

यो पत्रमा बिराम त धेरै नै छ तरै पनि यो पत्रको बिराम सुधारी पठ्ठिदिए धन्यबादी हुने थिएँ ।

प्यार गरेर सधै
तिमीलाई सम्झने साथी,
नथानिएल सुब्बा,
आठौं श्रेणी

★

यो जीवनः त्यो भेंट

रूएल छिरीङ तामङ,
बाह्रौं श्रेणी (कला)

प्रभातमा गाएको गीत
बढ्दै गएको कोलाहलबाट
पक्षीले लुकाएका छन्;
अप्राप्ति र अशान्ति सम्हालेर
कति हृदय हाँसेका छन्,
यो दिनमा
कति शुष्क नयनहरू
शून्यतामा बाँचेका छन् ।
साँझमा—

नभको सँघारमा चन्द्र उदाए झैं
हृदयको भूमिमा कल्पना उदाऊँछ,
आफ्नै भावनाको परिधि भरि
मनले मिठास खोजेको हुन्छ;
हुरी र झरीका सम्झनाले
नयन
आँसुको तलाउ बनेको हुन्छ ।
यसरी

श्रेष्ठ जीवन बेअर्थ बन्छ—
सुखमा फुल्ने पुष्प झैं
बेफिक्र उड्ने पक्षी झैं
किनकि,
फिक्री सबैको ईश्वर गर्छ;
प्रेम ईश्वरको बुझ्न सके
जीवनको बेरलै अर्थ बन्छ ॥

हार नखाऊ

कर्मा छिरिङ भोटिया
नवौं श्रेणी (क विभाग)

हार खाएर नबसौं हामी,
कोशिष गरौं अब हामी,
गर्न थालौं अब अध्ययन,
पाउने छौं बिजय हामी ।१।

नलागौं यी युगका शृङ्गारमा
लागौं हामी अब पढ्नमा,
तन, मन, धन सबै सुम्पेर,
पढ्न थालौं हामी अब बसेर ।२।

बढ्ने छौं हामी उमेरमा
हामी बढ्ने छौं साथै बुद्धिमा,
हुनेछौं हामी महान् व्यक्ति
र गरौं हामी आफ्नो देशको भक्ति ।३।

त्यसै बसी समय नफालौं
हाम्रो मनलाई त्यसै नमारौं
हार नखाई पढ्न बसौं
औ बिजयी हामी बनौं ।४।

त्यो जीवन फर्केला ?

शरण सुब्बा,
भूतपूर्व छात्र

—उल्लास भरिएको त्यो विशाल आँगनमा मेरो सुनौलो जीवन...तर उफ् ! त्यो कस्तो छटपटाई लो चार दिवारभित्र । म मुसुक हाँस्थे उपहासको हाँसो, कसैले विद्यार्थी जीवन त सुनौलो जीवन भन्दा । विद्यार्थी जीवन कति भयानक छ, दिन-रात पढ्नुपर्छ, गुरुबा-गुरुमाको पिटाइ सहनुपर्छ, अनि परीक्षाहरू संग डराउनु र चिन्तित बन्नुपर्छ । यसरी म मन-मनै सोच्ने गर्थें । आफुभित्र त्यो जीवनलाई जकड़ाउँथे । आह...! म अत्यन्त खुशी भएको थिएँ एघारौं श्रेणी आइपुगे पछि । घाम-पानी हुँदै बित्दै गए त्यो अन्तिम खुड़किलो पनि त्यो वर्षको अन्तमा । तर मलाई कस्तो-कस्तो पनि लाग्न थाल्यो । अब यो विद्यार्थी जीवन शायद नपाउँला जीवन भर । सेतो कमीज र कालो पेन्ट सुरूवाल पहिराउन नपाउँला...। नराम्रो लाग्न थाल्यो मनभित्र । उफ्। एकदिन हामीले पाठशालादेखि विदा लियौं...। हो... अनन्त...को...विदा...! साथीहरू छरपुष्टिए... ! मलाई नरमाइलो लाग्यो । मन घोंच्यो । अब त मेरो विद्या मन्दिरदेखि विछोड़ भएको पनि तीन वर्ष भइसक्यो । अचेल याद आउँदैछ ती विगत दिनहरू । त्यो मेरो छटपटाईहरू, उपहासको हाँसोहरू...अनि स्कूल भागेका उट्पटथाङ्गहरू । सानो छँदा साथीहरूसंग कुश्ती लड़ाई खेलेको, लूकी-चोरी खेलेको, ड़्याउँ-ड़्याउँ खेलेको, गोली (टेनिस) खेलेको, खजुरको रूखमा ढुङ्गाहरू हानेको, परको कटुसको रूखहरू मुनि कटुस खोजेको, दोकानहरूमा ललिपप, पाला मिठाई किनेर खाएको, गुरुबाहरूले पिटनु भएको, परीक्षाहरूमा उत्तीर्ण भए पछि खुशी भएर उफ्रेको, एस० यू० एम० आई० भन्दै आफ्नो स्कूलको पक्षलाई 'चियरअप' दिँदै भकुण्डो खेल्ने हाम्रा दाज्यूहरूलाई उत्साह दिएका दिनहरू । आज एउटा सुन्दर सपना जस्तो लाग्छ । कलेजको चैन ता उच्छृंखलता हो, स्कूलको चैनमा केही अनुशासन छ । स्कूल भन्दा कलेज ठूलो हो तर स्कूलको सानो इयालबाट चियाएको हो किनभने स्कूल बिना कलेजको निर्माण हुन असम्भव छ ।

म विचार गर्छु पाठशालादेखि टाढ़ा भए पछिको मेरो जिन्दगीका बँचाइहरू । मलाई थाहा हुँदैछ विद्यार्थी जीवन एउटा सुनौलो जीवन हो । साँच्चै त्यो जीवन कति रमाइलो थियो तर किन मलाई छात्रावस्थामा त्यो जीवन मन परेन । पश्चात्तापको आँसु मभित्र छचल्किन्छ । भूल गरेछु मेरो अहोभाग्य बिर्सेर । मेरो विद्या भवनप्रति अमिट माया छ, स्मृतिको छाप छ । एउटा साइनो छ म एस० यू० एम० आई० को भूतपूर्व छात्र हुँ—आजीवन—मृत्यु-पर्यन्त ।

उल्लास भरिएको त्यो विशाल आँगनमा मेरो सुनौलो जीवन तर....अब त त्यो जीवन फर्केला ?

मनको बाढ़ी

हरिनंद शुजेल,
नवौं श्रेणी (क)।

आयो उर्ली उर्ली,
मनको बाढ़ी ।
खोला-नाला पतझड़,
साना-ठूला भरी खाड़ी ।।

नजर लाउँछु पश्चिमी देशमा,
बढ़ेका छन् लागी उन्नति पथमा ।
परिपक्व छन् सारा धरती भरमा,
ऐक्य, रौनक, मेधावी छ तिनमा ।।

संत्रास छ तनमा,
उद्विजन पड़कन्छ मनमा ।
र पनि देखाउँछु सहिष्णुता यहाँ,
अज्ञात बाढ़ी चल्छ अझै हृदयमा ।।

अब फिराउँछु नजर स्वदेशमा,
सब बसेका छन् अन्धकारमा ।
फिजाउँछन् अरूले प्रपंच यहाँ,
चन्द्रोदयको कविता हरायो कहाँ ।।

यी सब एकसाथ मिली,
आतंकसाथ आउँछ उही बाढ़ी ।
रोक्ने कोशिश गर्छु अवनीतल थुपारी,
तर चलीनै रहन्छ भिषण महामारी ।।

मेरो तर्क-वितर्क

चन्दन कुमार दाहाल,
बाह्रौं श्रेणी (कला)।

मातृभाषा अध्ययन गर्दा,
साहित्यमा पूर्खाको रगत पसिना देख्छु ।
म पनि रगत बहाउँछु भन्दा;
म आफैलाई पाश्चात्यमा ढल्केको देख्छु ।।

अवहेलना गर्ने जातित्वका,
सब सँग सामेल म पनि एक छु ।
सजाय दिने यदि विचार छ जसको;
म बबुरो पनि आज एक छु ।।

बोलककाल देखि आजसम्म,
साहित्य नेपालीको रोएको देखें ।
त्यहाँदेखि आज यहाँसम्म;
हामीले जातित्व भुल्दै गरेको देखें ।।

जब साहित्य प्रति जोश आउँछ मनमा;
म एक साहित्यिक झैं अनेक तर्क गर्छु ।
जब साहित्य विलिन हुन्छ यो मनमा;
म एक दोषी झैं, मेरो शीर झुकाउँछु ।।

भन्छ यो मन आज मेरो,
दोष छैन केही आज तेरो ।
फेरि भन्छ, बन्द गर.....तर्क तेरो
तर्क बुझिदिने को छ मेरो ?

एउटा विचार

देव प्रकाश दर्नाल,
दशौं श्रेणी (ख)

खड्केरी परेको बिरुवालाई निरन्तर शीतल छायाँ, उज्यालो र पानीको आवश्यकता पर्छ । तर यस बिरुवालाई छायाँको सट्टामा प्रचुर मात्राको ताप, उज्यालोको सट्टामा निस्पष्ट अन्धकार छाए त्यो थोरै अवधिभित्रै ओइलिएर नष्ट हुन्छ ।

ईश्वरका सृष्टिहरूमध्ये मानवजातिको सर्वोच्च स्थान छ । यसर्थ मानिसले संसारमा केही न केही असल-असल प्रगति, अनि कामहरू गर्नु आवश्यक छ । यसैले ता आजको यो कलीयुगमा धेरैले आफ्नो उत्तरदायित्व असलसित बुझिकन प्रत्येक कार्यमा सफलता पाएको विरलै देखिन्छ । विश्वको उच्चशिखरमा पुगेता पनि चिरकाल सम्म त्यही स्थितिमा रहन असम्भव छ औ सक्दैन पनि कारण समयले पल्टाउँछ । मूल्यवान रत्न पनि समयानुकूलमा मूल्य घटेर जान्छ । साथै इतिहासको प्रत्येक पानाहरू जति पुरानो हुँदै जान्छन् उति नै इज्जत बढ्दै जान्छ । तर धन दौलत र शारीरिक शक्तिको इज्जत चाहिँ घटेर जान्छ । यसर्थ आजको यो कलीयुगमा दौलत र शारीरिक शक्तिमा घमण्ड देखाउनु मूर्खता हो । यसले मानिसलाई क्षणभर मात्र नचाउँछ तर साथ साथै शत्रु पनि उत्तिकै पैदा हुँदै जान्छ । विश्वमा यस्ता धेरै व्यक्तिहरू छन् जो आफ्नो कला र परिश्रममा बाँचेका छन् अनि पुस्तौंसम्म पनि बाँचि-रहनेछन् ।

गाइने

सुरेन्द्र कुमार प्रधान,
दशौं श्रेणी (क)

पहाड़ पर्वत खोला नाला तरेर
आएँ छातीको तातो रगतले ।
बीरहरूको बीरगाथा सदालाई साँचेर
संगीत रचें सारंगीको तारले ।

इतिहासको पाना पल्टाई हेर्छु
बलिन्द्र आँसुको नेत्रले ।
स्मृतिको पोल्टा फुकाउने गर्छु
तीन तारको बिचित्र संगीतले ।

सुन्दर तुहीन नेपालको मुकुट
हरियाली प्रकृति देख्दछु ।
म गाइनेको बाफिलो मुटु
सारंगीको तारले उन्दछु ।

राजा र भिक्षुकका ती गीत गाई
माग्दैछु म मृत्युको ढोकामा ।
सारंगी मेरो राखिदेऊ सजाई
बीरहरूको संसारमा ।

केही हर्षः केही अमर्ष

शुभ प्रधान,
नवम् श्रेणी (क)

यसरी एउटा पर्वले विदा लिन्छ—कतिलाई हँसाएर कतिलाई रुवाएर । विजया दशमीको लामो विदामा पाठशाला बन्द भएको हुनाले मैले पाठ्यतालिका राखी केही अध्ययन गर्ने उत्कण्ठा राखें । शीतकालीन मन्द-मन्द चिसो समीरले आगमन गरिसकेथ्यो । बाहिर आँगनभरी बिहानीको कलिलो सूर्यको किरण छरियो । म आँगन मैं चौकी लगी घाम ताप्दै पढ्नमा तल्लीन भएँ ।

दाज्यू....कसैको चिरपरिचित तर व्यथित स्वरले मेरो एकाग्रता भङ्ग गरिदियो । माथिल्लो गाउँको खुलाल दर्जीको छोरो हर्के अनुहारभरी विषादका छापहरू कोरेर झोलामा के हो कुन्नि बोकी ओहालो अस्पतालतिर झर्न लागेको रहेछ । "कता हिँड्यौ त हर्के ?" अनभिज्ञ मैले अनायासै सोधें । गम्भीर भई उ बोल्यो—"के गर्नु दाज्यू ! तल सरकारी अस्पतालमा बाबु बिमारी भएकोले लगेर राखेको आज सात दिन भइसक्यो । डाक्टर बाबुले डबल निमोनिया भएको छ भन्नुहुन्छ तर बिमार भने बीसको उन्नाइस भएको छैन । यति भनी उ निरुद्देश्य पारी क्षितिजतर्फ शून्य दृष्टिले हेर्न थाल्यो । सहानुभूति औ ढाढ़स दिँदै मैले भनें —"सुर्ता गर्नु पर्दैन भाई ! कस्तो-कस्तो बिमारहरू त जाती हुन्छ, चाँड़ै जाति हुनुहुनेछ ।" त्यसपछि उ मन्द गतिमा ओहालो लाग्यो ।

× × ×

दिनहरू व्यतीत हुँदै जान्छ—बेवास्ता कसैलाई नपर्खी । चारैतिर सयपत्री फक्रन्छ दीपावली डाकेर स्वर्गको सृजना गर्दै । ससाना पसलहरू पनि विभिन्न प्रकारका खिलौनाहरू, कागतका फूल, तथा यस्तै कतिपय बालप्रिय वस्तुहरूले सुसज्जित भई भरिन्छ । ससाना नानीहरूमा उल्लास, खुशियाली औ नव जीवन भरिएर आउँछ ।

लक्ष्मी पूजाको रमाइलो साँझ...। सारा घर-घरमा बालिएका मैन बत्तीहरूले सारा गगनका ताराहरू नै पृथ्वीमा झुल्केको झैं प्रतीत गराउँछ । चारैतिर पटेकाहरू पड़्कन्छ—एउटा अवर्णनीय, उल्लासित वातावरणको सृजना गर्दै । तर .....।

यस्तैमा कसैको विक्षिप्त रोदन र चित्कार-सहित गाड़ीको घु ..रू . रू . रू आवाजले गाउँ-घरभरी शून्यता छरेर शोकाकुल घड़ी जन्माइ-दिन्छ । प्रत्येक मानिसको आँखी भौं उचालिन्छ । परिवेश खलबलिन्छ । घर-घर र बाटोतिर बालिएका मैन बत्तीहरूको प्रकाश क्षीण हुँदै गए झैं देखिन्छ । गाड़ीमा खुलाल दर्जीको मृत निश्चल शव ल्याइरहेथ्यो । उसकी बूढ़ी आमा, स्वास्नी, छोरीहरू औ एकलौते पुत्र हर्के दुःख, शोक र वियोग वेदनाले विक्षिप्त बनी गगनभेदी आवाजमा रोइरहेका थिए । दर्जीको मृत शव भने निर्जीव ढुंगा झैं लड़िरहेथ्यो । विचरा किंकर्तव्यविमूढ़ हर्के आफ्ना पूज्य पिताको मृत, शान्त अनुहारमा शून्य-शून्य दृष्टिले हेरिरहेथ्यो । उसका नयनद्वयद्वारा अविरल आँसुका बुँदहरू झरेर भूमिसात भइरहेथ्यो । आफ्ना पिताको लाश गाड़ीबाट उतारी घरभित्र लैजाँदा मात्र उ वास्तविकता अंगालन आइपुग्यो । तर त्यस कटु वास्तविकतामा पनि उसले पाउन सक्यो त आफ्नी माता, बज्यू औ दिदीहरूको

बाँकी २२ पृष्ठ मा

भाइ

बुद्धबहादुर शाक्य,
पाँचौं श्रेणी (बी)

आज बीरबहादुर पल्टन जान्छ । यसकारण तिनकी दिदी फूलमतीले भाइलाई चिया र रोटी खाई दिन्छे । बीरबहादुर चिया र रोटी खाइसके पछि आफ्नो बेडिङ बोकेर 'मायालु बस'मा चढ़छ अनि आफ्नो बाटो लाग्छ । एक दिन दुइ दिन गर्दै त्यौहार आइपुग्ने समय हुन्छ । यसैबेला एक जना डाकवाला आएर फूलमतीको हातमा पत्र राखिदिन्छन । फूलमती पत्र खोलेर पढ़छे । त्यो चिट्ठी बीरबहादुरको रहेछ, उ त्यौहारमा आउने सन्देस लेखेको रहेछ । यो पत्र आमालाई पनि पढ़ेर सुनाइन् । दुवै आमा छोरी हर्षोत्फुल्ल भए ।

त्यौहारको दिन सबैका घरमा झिलिमिली बत्ती बलिरहेका थिए । सबै दाज्यू-भाइ, दिदी-बहिनीहरू रात्रा रात्रा लुगा लगाएर बाटामा हिँड़िरहेका थिए । दिदी-बहिनीहरू भैलो खेलिरहेका थिए । यसबेला फूलमती ढोकामा बसेर प्रतीक्षा गरिरहेकी थिई । तर त्यो दिन बीरबहादुर आएन । यसकारण उ निराश भइन् । तर भाइ-टीकाको दिन उ आउँछ होला भनि दुवै आमा छोरीले सम्झी ।

भाइ-टीकाको दिन सबै दाज्यू-भाइहरू गलामा फूलको माला र निधारमा चामलको टीका लगाएर बाटामा हिँड़िरहेका थिए । त्यसबेला पनि फूलमती ढोकामा बसेर भाइको प्रतीक्षा गरिरहेकी थिई अनि भाइ नआउँदा उदास भइरहेकी थिई । यसैबेला पाँचजना फौजी पोशाक लगाएका मानिसहरू तिनी भए तिर आइरहेका थिए । यो देखी फूलमती साह्रो हर्षोत्फुल्ल भई तर जब तिनीहरू तिनको छेउ आइपुगे तब तिनी निराश भइन् । कारण त्यहाँ बीरबहादुर थिएन । तिनीहरूले सोधे —"बीरबहादुरको घर कहाँ छ ?"

फूलमतीले उत्तर दिए—"बीरबहादुरको घर यही हो र म उनकी दिदी हुँ । उनको हालखबर कस्तो छ ?"

उनीहरूले उत्तर दिए—"तपाईंको दाज्यू ट्रेनिङमा जाँदा हिउँले पुरिएर मर्‍यो ।"

यो सुन्नासाथ फूलमतीको मन छाँगोबाट खसे झैं भयो । यो कुरा तिनले आफ्नी आमालाई पनि बताइन् र दुवै दुःखले रुन लागे । भाइ-टीकाको निम्ति सब ठीक पारिसकेको थियो । त्यौहारको रमाइलो दिन तिनीहरूको निम्ति अरमाइलो भयो ।

हृदयस्पर्शी औ मर्मभेदी रोदन ! उसको सिकुवा कोठाहरू र आँगनभरी नीरवता छाएथ्यो ।

केही क्षणपछि.....।

उसका छिमेकीवर्ग जो त्यस शोकाकुल परिवारप्रति सहानुभूति औ समवेदना प्रकट गर्न आएका थिए, आ-आफ्ना घरतर्फ फर्कन लागे । त्यहाँ केवल हर्केका आफन्तहरू औ "दुःख निवारक समिति"-का युवावर्ग मात्र थिए । लक्ष्मी पूजाको रात भएको हुनाले हर्केको घरदेखि केही परको गाउँमा पटेकाहरू पड़केकोले गर्दा हर्केलाई आफ्नो अतीतको उल्लासपूर्ण सुनौलो क्षणहरूको यादगार हुन्छ । विगत वर्षहरूमा उ पनि त्यसरी नै धेरै रात गहिरुञ्जाल पटेकाहरू पड़काउँदै कुदिहिड़ेथ्यो । तर वर्त्तमानको त्यस नाजुक वातावरण र अवस्थाले उसलाई तिरस्कार गरेर हाँसिरह्यो । टाढ़ा टाढ़ाबाट आएका भैलो खेल्ने दिदी-बहिनीहरूको लयबद्ध स्वरहरूले त्यस परिवारको मौनतालाई भङ्ग गरिरहेथ्यो—

भैलेनी आयौं आँगन,
बड़ाली कुड़ाली राखन
आयौं औंसोको दिन
गाई तिवारो भैलो.....।

हर्के सर्वे पीरहरूबाट बञ्चित रहन निद्रा-देवीको काखमा आश्रय लिन चाह्यो । तर निद्रादेवीले पनि उसका नाजुक अवस्थाबाट खुशी भए झैं उसलाई काखमा लिन मानिनन् । उसले केवल आफ्ना पिताको चिसो शरीर अंगालेर नै व्यथित, विरही रात बितायो ।

× × ×

पिताको अन्त्येष्टि सकेको भोलिपट—

हर्केले आफैलाई एकदमै सहाराहीन, सर्वहारा अनुभव गर्‍यो । बाहिर फूलबारीभरी फुलेर पनि मुर्झाइसकेका सयपत्रीका थुँगाहरू एकोहोरो भई हेरिरह्यो । आफ्ना माता, बज्यू औ दिदीहरू भएता पनि उसले एउटा ज्योतिर्मय बत्ती हरायो जसको उज्ज्वल प्रकाशमा उसको जीवन यात्रा अविराम गतिमा अघि सरिरहेथ्यो । उसले कसै गर्दा पनि मन बुझाउने आधार पाउन नसक्दा पलंगमा गई पल्टेर रुन थाल्यो । यसको अतिरिक्त उसको अरू कुनै सहारा थिएन । केवल आँसु मात्र उसको चिन्ताग्रस्त जीवनको सहारा थियो । आँसुको अथाह सागरभित्र मात्र उसले सम्पूर्ण पीर, व्यथा र विरहहरू विसर्न सकथ्यो ।

चाड़

पूरण राणा,
नवौं श्रेणी (ख)

आउँदछ चाड़ दर्शन एकबार
सबैको घर-घरमा
सम्झेर आउ है, हे मेरा दाज्यू,
बहिनीलाई सम्झेर ।

बिराने ठाउँमा नबस दाज्यू
बहिनीलाई भुलेर ।
सम्झना राख तिमीले दाज्यू ।
त्यौहारमा मलाई ।

तिमीलाई पर्खी बस्ने छु म
यो टीका मुछेर ।
सयपत्री फूलले बोलाउँछ तिमीलाई
आउ है मनेर ।

सम्झेर आउ है हे, मेरा दाज्यू
यो टीका लाउनलाई ।
नबिर्स दाज्यू तिमीले आज
त्यो देवसी खेलेको ।

झलमल पारी आमाले घरमा
त्यो दियो बालेको ।

दर्शै नै आयो त्यौहार नै आयो
झलमल पारेर ।
त्यो टीका बहिनी आउँदछु लाउन
यो देश छाड़ेर ।

एक वर्ष गयो, दुई वर्ष गयो
घरबार छोडेको ।
यो वर्ष पक्कै आउँदैछु बहिनी
त्यो टीका सम्झेर ।

सम्झना आयो, हे बहिनी मलाई
तो वूढ़ो आमाको ।
झलमल पारी घरमा उनले
त्यो दियो बलाको ।

माला नै उन्नु, हे बहिनी तिमी
सयपत्रो फूलैको ।
पवित्र प्यार गर्नु छ हामी
दाज्यू र बहिनीको ।

बहिनीको माया सयपत्री फूलमा
आशीष तिमीलाई यस टीकाको निधारमा
सयपत्री फूलले सजाउँ है दाज्यू
बहिनीको त्यौहारलाई ।
उज्ज्वल छ मुहार, है दाज्यू तिम्रो
रंग रंगको टीकाले
यति छ माया टीकामा बहिनी
जति छ आशीष दाज्यूको मुटुमा
जानेछु बहिनी यो टीका पछि
यस घरलाई छोड़ेर ।
म भुल्ने छैन, है मेरी बहिनी
म उहाँ गएर ।

शिक्षकप्रति

भिम प्रसाद शर्मा,
नवौं श्रेणी (क)

कालो अन्धकारबाट
उज्यालोमा ल्याएर,
पत्थर जस्तो मुड़ मा
ज्ञानको ज्योति छरेर,

एक नौलो ज्योति बालिदिने
हे शिक्षक ! तिमीलाई
मेरो ऋणी हृदयबाट
शतशः शतशः प्रणाम छ ।

उज्ज्वल ज्ञानको ज्योति छरी
सत्य र धर्मको अंकुर भरी,
जुन प्रेरणा दिई तिमीले
मलाई उच्च बनाइदियौ,

जाति समाज मानवता र देशको
पूजारी बनाई दिने,
मभा सद्भावना ल्याई दिने
हे शिक्षक ! तिमीलाई शतशः प्रणाम छ ।

अस्तित्व

किशोर कुमार छेत्री,
बाह्रौं श्रेणी (कृषि विभाग)

सिँझना क्षितिजमा पोतिएको
लाली झैं
तिम्रो मुस्कान,
बहाने मानेको पातमा अल्झीएको
शीत झैं,
तिम्रो आँसु,
खोई ! म कसको अस्तित्व छ मनूँ र ?
'बालुवाको घर' तिमी र म ।

असिनालें झारेका उद्यानका बर्बाद
फूल झैं;
तिम्रो गीत,
दियो बाट उठेको लक्षहीन धुवाँ झैं;
तिम्रा पाईला;
खोई ! म के कहाँ हराउँछ मनूँ र ?
'झरेको तारा' तिमी र म ।

उर्ली आउने बर्खाको पागल
मेल झैं
तिम्रो जीत,
उड्ने जाने शिमलको
मूवा झैं,
तिम्रो जीवन,
खोई ! म कसलाई नजाऊ मनूँ र ?
'जग घुम्ने जोगी' तिमी र म ।

मानव जीवन

, मंगलसिंग सुब्बा,
बाह्रौं श्रेणी (कृषि विभाग)

कहिले घाम, कहिले पानी
यस पृथिवीतलमा;
सुख-दुःख केही नमानी
सामना गर्छौं जीवनकालमा ।

वर्षाकालमा वृष्टि हुन्छ
कालो मेघ गर्जिंदा,
मानव जीवनमा समस्या आउँछ
प्रकृति प्रतिकूल भइदिँदा ।

रंग-बिरंगी फूलहरूका रस लिन
आउँछन् भमरा-भौंरो बसन्तमा,
यस पलक आकर्षित हुन्छन्
मानव यौवनकालमा ।

फुलेको फूलको महत्व छैन,
हाँगाबाट खसेपछि—
यो देहको सम्मान छैन,
युवावस्था बितेपछि ।

समुद्रको भिषण वाष्प
नभमा जान्छन् बिलिन भएर,
अन्तिम क्षणमा प्राण पखेरू;
त्यागछन् देहलाई बिदाई दिएर ।

Hocus pocus on Focus

Into the arena walked the SUMI gladiators for the day's Sports
(Inter-Schools Sports 1977)

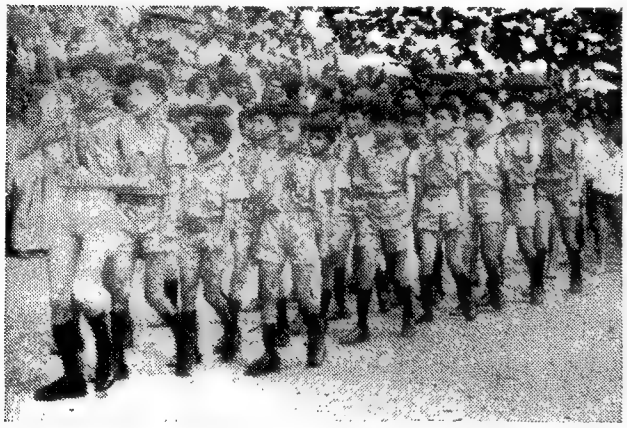

Bharat Scouts—SUMI Troop
The Smartys !

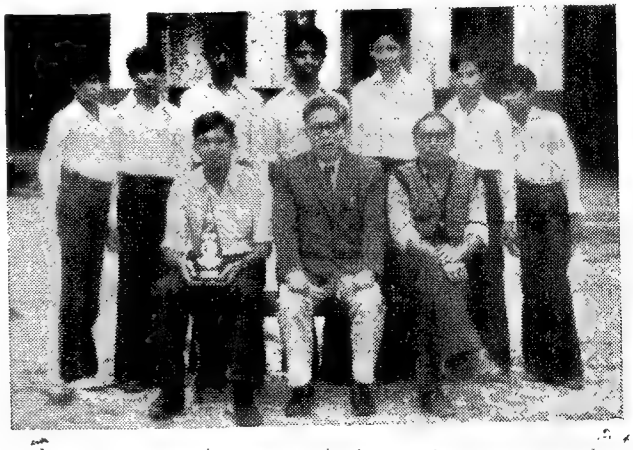

Winner—Antyakchari,
Tulasi Jayanti, 1977

अभिलाषाको हत्या

सूर्यबहादुर गुरुङ,
दशौं श्रेणी (क)

बिहान जस्तो चियाबारीमा खसेको घामका उज्यालो दहमा हरिया प्रत्येक लहरहरूले कुतकुती लगाउँदै बिहानलाई उठाइरहेछ ।

"कान्छा दाई ! कान्छा !" झसङ्ग भए । कत्तिबेरदेखि नारी आवाज आईरहेछ । 'एका बिहानै को आएछ' मनमनै सोच्दै ढोकातिर लम्कन्छु । ढोका खोलें, बगानमै काम गर्ने फूलमाया पो रहिछन् । फूलमायालाई देख्ने बित्तिकै मेरो मनमा नाना प्रकारका प्रश्नको आँधी चल्यो । कतै उसलाई केही आपत्ती त छैन ? यस्तै अरू इत्यादि ।

उत्सुकता साथ प्रश्न गरें—"किन आयौ बहिनी ? कहिले पनि आउँदिन थियौ ।" फूलमायाले रसिलो स्वरमा भनिन्, "दाइ मेरो छोरो निर्मलले चार किताब पास गरेछ । अब दाई स्कूल पढ्छु भन्छ । तर म चाहिँ यो स्कूलको बारेमा केही जान्दिनँ । तपाईं त जान्नु हुन्छ रमेरो छोरोलाई स्कूल हालिदिनु हुन्छ कि भनेर आएको ।" तिनले दुःखित भएर भनिन्—"यसको बाबुको आखिरी इच्छा यही थियो निर्मलकाई पढ़ाएर ठूलो मान्छे बनाउने तर उसले यो पुरा गर्न सकेन मर्ने बेलामा मलाई भनेका थिए, "निर्मललाई राम्रो पढ़ाएस् है ।"

म केही बेरसम्म चुप लागी बसें—मेरो अघि निर्मलका बाबुको चित्र देखा पऱ्यो । निर्मलका बाबुको नाम रामे थियो । म र र मे गै रुपियाँ कमाउन भनि मुंगलान पसेका, मैले चाहिँ जहान परिवार जम्मै साथमा लिएर आएको थिएँ, उ एकलो आएको थियो पछि गएर सबै ल्यायो उसले पनि । उसमा शारीरिक परिश्रम गर्ने शक्ति थियो, उ बलियो थियो । मैले फूलमायालाई निर्मललाई स्कूल हालिदिने बचन दिएँ ।

दोस्रो दिन उनको छोरालाई हाई स्कूलमा भर्ना गर्न गएँ । फूलमाया खुशी भइन्, छोरा पढ्छ ठूलो मान्छे हुन्छ, सुख पाउँछ भविष्यमा भनेर । "हन बहिनी छोरा पढ़ाउन त्यसै त हुँदैन अलि परिश्रम गर्नुपर्छ है तब मात्र...।" "हुन्छ दाई ! म सके सम्म ध्यान दिएर काम गर्छु, रुपियाँ कमाउँछु र त्यसको बाबुको बचन पुरा गर्छु ।' नमस्कारको आदान-प्रदान पश्चात् हामी छुट्यौं ।

हावाले फुकिरहेछ फुई-फुई, म घर फर्किरहेछु । फूलमायाको विषयमा सोचिरहेछु, बगानमा एक पत्नी टिन्ने स्त्री भएता पनि उसको विचार कति ठूलो, छोरा प्रतिको कर्त्तव्य र गहिरो आशा उसमा छ । उसको संकल्प दृढ़ छ, उच्च छ । यदि उसको लोग्ने रामे आज यहाँ भएको भए, जोड़ीको परिश्रमले अझ सफल हुने थिए होलान् । तर अभाग्यवश उसको चाँड़ै मृत्यु भइदिएकोले उसको अभिलाषा उ संगै गयो ।

समय बित्दै जान्छ, निर्मल आफ्नो कक्षामा सबै भन्दा निपुण छ । आमाको प्रत्येक पसिनाको थोपा उसले खेरो फालेको छैन, उसलाई त्यसको महत्व थाहा छ । उ त्यसको कदर गर्न जान्दछ । स्कूलमा सबै गुरुबाबुहरू माया गर्छन् उसलाई । छोराको विद्याध्ययन देखेर आमाको (फूलमायाको) हृदय नाच्लो

जत्रो भएको छ । पानी, झरी, आँधी, बतास, घाम, केहीको वास्ता छैन उसलाई । उसले परिश्रम गर्दैछ केवल लोग्नेको बचन पुरा गर्न र छोराको भविष्य सुधार्न ।

एक साँझ म फूलमायाको घरतिर गएँ । सानो खरले छाएको घर ठाउँ-ठाउँमा छेंड़, यसैले त होला पानी चुहेको भित्ता चिमले बारेको त्यो पनि पानीले भिजेर मक्किएको । फुस-फुस धुवाँ चिसो चूलोमा चिसै दाउरा हाली घोप्टो परी फु-फु फुकिरहेको आखाँ मिच्दै । मैले सोधें "बहिनी के गर्दैछयौ ?" यी दाई पानी चुहेर घर पनि हिलै, घर धन्धामा पो छु ।" तिनले मलाई प्रश्न गरिन—"कत्ति कामले पाउकष्ट गर्नु भो दाई ?" "अँ तिमी बगानको नालीमा लडयौ रे हो ?" "हो' छोटो उत्तर पाएँ । उसलाई केही सम्झाई राखें—"बहिनी तिमी आजकल निकै दुब्लाएकी छयौ । झरीमा बेसी नरुझ, यसले स्वास्थ्य राम्रो गर्दैन । तिमी छौ र निर्मलले पढ्न पाइरहेछ । निर्मलको हेरचाह गर्ने हो भने आफ्नो शरीरको पनि ख्याल राख नत्र...।"

निर्मल अहिले आठौं श्रेणीको विद्यार्थी भएको छ, आमाले पत्ती टिप्न छोड़ेको तीन महीना भयो । बगानकै अस्पतालमा उसकी आमा छिन् थलिएर बसेकी । निर्मल एकलै घरमा छ । स्कूल चाँहि उसले छोड़ेको छैन । उसको पाँच महीनाको शुल्क बाँकी छ । आज परीक्षाको दिन । स्कूलका सूचना-पाटीमा लेखिएको छ "मासिक शुल्क चुक्ता नगरे परीक्षामा बस्न पाउनेछैन ।"

सबै साथीहरू परीक्षा दिन पसे । निर्मल निदाउरो अनुहार लाएर ढोकामा उभिरहेको छ भित्र तिर आँखा गाड़दै । नोटिस बोर्डको सूचनालाई उलंघन गर्दै उ पनि पस्यो । एक-छिन पछि गुरुबाबु प्रश्न पत्र लिएर भित्रिए । प्रश्न पत्र बाँढ्ने काम शुरू हुँदा निर्मलले हात बढ़ायो । गुरुबाबुले सोधे—"निर्मल, तैंले मासिक शुल्क चुक्ता गरिस् ?" "अहँ" छोटो उत्तर । "त्यसो भए हलबाट निस्की, तैंले परीक्षा दिन पाउँदैनस् ।" ठूलो चोट लाग्छ निर्मललाई । निष्फल हात जोड़छ । मुटु चिरिन्छ निर्मलको । हलबाट बाहिरिन्छ । निर्मललाई लाग्छ कि अब उ जीवित छैन । निर्मल सिधै आमा भए ठाउँमा जान्छ । परैबाट सुन्छ "ख्वाक् ...ख्वाक् ।" चिन्छ त्यो आमाको नै खोकाई हो । उ झन भक्कानिन्छ ।

"आमा !" निर्मल बोल्यो "आइपुग्यौ बाबु ?" "किन स्कूल गएनौ तिमी ?" "गएँ ।" "अन्त चाँड़ै छुट्टी भयो ?" "होइन स्कूलमा मेरो लागि स्थान छैन । पाँच महीनाको शुल्क बाँकि छ, विन्ती गरें तर सफल भइनँ मेरो निम्ति परीक्षा टाड़ै रह्यो ।" "बुझिनँ नानी" अझ प्रबल रूपले खोक्न थाल्छिन् । "मलाई स्कूलबाट निकालिदिनु भयो" निर्मलले रुँदै भन्यो । "माफ गर नानी मलाई— मैले तिम्रो र तिम्रा बाबुको इच्छा पुरा गर्न चियाको बोटसित प्रीति लाउने धेरै प्रयत्न गरें तर असफल ..।" त्यतिनै बेला जोड़ले खोकी चल्छ, निर्मलको आमाले एकपल्ट मुख खोलेर फेरि बन्द गर्छिन् । निर्मल घोप्टो पर्छ । चः चः एक अपूर्ण अभिलाषा गरीबको ।

विदाईको गीत

कौल र छेत्री 'स्वप्निल'
बाह्रौं श्रेणी (कृषि विभाग)

खोइ के दिउँ तिमीलाई
तिम्रो मायाको सट्टामा
दिउँ त के के जस्तो लाग्छ
तर यहाँ तिम्रो मायाको मूल्यांकन गर्ने
मेरो हस्ती नै के छ र ?
तिम्रो माया त अमर हो
शृंखलाबद्ध अटुट पहाड़ हो ।

त्यसैकारण म यसको दाँजाना समित्र केही भेटदिनँ
मेरो सोचाई मित्र केही पाउँदिनँ,
स्वयं मेरो अस्तित्व पनि त्यति प्रगाढ़ छैन ।

त्यसैकारण म तिमीलाई
तिम्रो मायाको सट्टामा केही दिउँ भन्दा भन्दै
टाढ़ो जांन सक्तीनँ, सोच्न सक्तीनँ
दिन चाहेर पनि केही दिन सक्तीनँ ।

मेरो विदाईको खबर सुनेर
सजल होइदिने तिम्रा आखाँहरूलाई
टुक्री दिने तिम्रो विशाल मुटुलाई
म समबेदना दिन पनि सक्तीनँ
नरोऊ भन्न पनि सक्तीनँ,

कारण त्यही आँसु मित्र
मेरो निम्ति प्रेरणा र उत्सर्गका अनमोल
मोती झिलमिलाएको हुन्छ ।
म जाने बाटोमा त्यही टुक्रिएको मुटुका टुक्राहरू
बिछिएर मेरो पथ प्रदर्शन गरिरहेको हुन्छ ।

त्यसकारण मेरो विदाईको घड़ीसंग
मेरो भविष्यको छाति मित्र
याद बोकेर जाने ए 'सुनो'
तिमीलाई जे जति दिए पनि थोरै छ, तुच्छ छ
त्यसर्थ तिम्रो चरणकमलमा त्यही एक गीत
हृदयको सम्पूर्ण आवेगहरू समेत
सश्रद्धा समर्पित छ ।

सुझाउ यहाँ बाँच्नेलाई

अमर रसाइली,
भूतपूर्व छात्र

छ सबैको शरीर यहाँ हाड़-छालाले बनिएको,
तर भिन्नता किन यहाँ जात जातको ?
अवहेलना गर्छन् 'तँ गरीब होस्' भनी,
रहन्छ उ के जीवनभर धनी ?
स्वार्थ, क्रोध, राखेर मनमा,
देशी छ बस्नु पशु भई बनमा ।
यही नगरी त हो राम, कृष्ण जन्मिएको !
जान्दा-जान्दै किन मानव कर्ण, रावण भएको ?

चाहन्छन् मानव, जीवनमा केवल घाम लागेको !
यति सुगम कहाँ होला जीवनको बाटो ?
कुनै समय चलिदिए आँधी-बतास,
जान्ने थिए महत्व सुर्योदय भएको !
यदि मनोरंजन नै जीवन हो भने,
म बाँचेको महत्वहीन छ !
जीवन फूलै फूलको भए पनि,
त्यहाँ कतिपय काँढ़ाहरू पनि छ !

म बाँच्छु अरूको लागि !
किन बाँचू म आफ्नो लागि ?
स्वयं त स्वयं मैं निर्भर हुन्छ,
बनिदेऊ सहारा तिमी अरूको लागि ।

जब रातले घुम्टो ओढ़दछे

कमल सुब्बा,
दशौं श्रेणी

जब रातले घुम्टो ओढ़दछे
किरणको मधुर छाँया डाँड़ामा रुमलिन पुग्दछ
बनमा लाली-गुराँस फुले झैं
बादलका टुक्राहरू आकाश भरी उड़िरहन्छन्
त्यहाँ धेरै-धेरै अतितका आलापहरू
त्यहाँ धेरै मान्छेहरूका रुखा जिन्दगीहरू
कसैलाई गिज्याउँदै हाँसी रहेका हुन्छन् ।
स्याउँकिरीका करुणात्मक चिच्चाहटहरू
निष्फिक्र बनी खल्बलाई रहेका हुन्छन्
आशा र उमंगका काँड़ाहरुन गोरेटोहरूमा
धरतीको रोतिलाई निभाउन खोज्छन्
चरा-चुरुँगीहरूका मधुर आवाजहरू
यहाँका पहाड़-जंगलमा प्रतिध्वनि गुञ्जन्छन्
अनि प्रत्येक मान्छेको जिन्दगीलाई मिच्दै
पाइलाहरूमा तो अतित बन्न पुग्छन् ।
गाउँ-बस्तीका खेत-बारीहरूमा
म्यागुताले जिन्दगी अटाई रहेको हुन्छ
ऋषिमुनि को कालो रूप-धारीमा
लाटकोसेरोले तप गरी रहेको हुन्छ
गाई-गोरुहरूका प्यासा ग्वाँ-ग्वाँ आवाजहरूले
प्रत्येक साँझको ढोकाहरूलाई
सधैं पर्खी स्वागत गर्छन्
अनि ती आवाजहरू मलिन हुँदै जान्छन्
रातले पनि घुम्टो ओड़िसकेका हुन्छन् ।

सुमीप्रति केही लहर सम्झनामा

बिष्णु शर्मा,
भूतपूर्व छात्र

सुकर्म र सुबाटोमा सदैव डोऱ्यायौ
मीठा मधुर बचनले पाठ पढ़ायौ
प्रयास गरिरहने जुन पाठ दियौ
तिरस्कृत समाजमा नबसोस् भनी, यसमा
के दिन सक्छु र ? तिमीलाई सुमी
हिमाल जस्तै उच्च रहु सदैव भनी
लहरहरू शुभकामनामा कोरिरहेछु ।
हतियार कलम र ढाल किताब दिई
रहिम तेजिलो तममा फिजायौ; यसैले
सदैव सम्झनेछु तिमीलाई पौने नौ-मा
क्याद यो हो तिम्रो आँगनमा मेला हुने
झन्कार घण्टीको मनमा सम्झी ! अन्तमा
नापाक मेरो यो हृदयकुञ्जबाट
मानसहित प्रणाम गर्दछु तिमीलाई ।

Adult Section–

रात्रि पाठशालाको संदर्भमा मेरो आफ्नै मन्तव्य

गणेश अधिकारी,
नवौं श्रेणी, प्रौढ़ रात्रि पाठशाला

चाहिएको छ शिक्षा, जसरी भए पनि ! कानो भएर बस्न भन्दा केही न केही सिकेकै असल होला भन्ठानी म लागें "पौढ़ शिक्षा केन्द्र रात्रि पाठशाला एस० यू० एम० आई" तिर । दिनमा शिक्षा लिने छात्र-छात्राहरू पढ़ाईको तापले हो वा भोकले हतार हतार घर पट्टि लम्कँदै गरेका हुन्छन्, म त्यस बेला पुस्तक च्यापेर शिक्षा केन्द्र तिर दगुर्दै गरेको हुन्छु । दिनमा आफू बाँच्नका लागि गर्नुपर्ने कर्महरू गरेर "लक्तरान" भएर पनि मलाई यसरी दगुर्न मन लाग्छ साँझतिर, सम्झँदै ती आउने भविष्यका दिनहरूलाई । म यसरी नै शिक्षा केन्द्रमा पुग्छु, साथै त्यहाँ म जस्तै शिक्षा लिन आएका अरू पनि भाइ बहिनीहरू-को भीड़ देख्छु । एकछिनमा शिक्षा केन्द्रको घण्टाले कक्षामा प्रवेश गर्ने सुझाउ दिन्छ, यहाँ यस्तै नियम छ, त्यो घण्टाको आवाजदेखि हामीले डराइदिनु पर्छ, म कक्षामा प्रवेश गर्छु । यो शिक्षा केन्द्रको पालन गर्नेपर्ने नियमभित्रको एउटा नियम हो ।

पखिंदिएका हुन्छन् हाम्रा निम्ति ती गुरुबा-हरूले...हामी कक्षामा प्रवेश गर्ने साथ गुरुबा कक्षामा आउनुहुन्छ आफ्नो विषय-वस्तु लिएर । उहाँले पढ़ाउन शुरू गर्नुहुन्छ मैले यदि साँच्चै शिक्षा लिन आएको हुँ भने सुनिदिनु र बुझिदिनु पर्छ ती गुरुका बचनहरू । म यसरी नै शिक्षा प्रति चासो दिएर अघि बढ़ेको हुन्छु पाठशालालो छुट्टी हुन्छ राती म एकलै सम्झँदै घरतिर अघि बढ़छु दिउँसो नाघ्दै आएका हुंगाहरूलाई लात मार्दै । मलाई यसरी नै हिँड़न र शिक्षा लिनमा आनन्द लाग्छ । घरमा पुगेर चुल्हा माथि राखिएको चिसो भात खाइदिनु पर्छ मैले तर मलाई तातो भन्दा त्यो चिसो भातमा बेसी मिठास भरिएको अनुभव हुन्छ ।

म बिचार गर्छु फायदा पट्टि—रात्रि पाठशालामा शिक्षा लिएर के फायदा छ ? त्यो त हो, म दिनभरी आफ्नो कमाई व्यवसाय गर्न पाउँछु अर्को मैले त्यस रात्रि पाठशालामा कक्षा शुल्क तिर्नुपरेको छैन, मैले आमा-बाबुलाई पोशाक पट्टि दिक्क लगाउनुपरेको छैन, इत्यादि बिषय मेरा निमित्त फायदा देखा पर्छ, साथै माध्यमिक परीक्षामा उत्तीर्ण हुन सके त्यसले मान्यता पाइरहेकै छ, यसर्थ मेरा निमित्त यो रात्रि पाठशाला असल ठहर्छ भने म जस्तै अन्य दिनमा शिक्षा हासिल गर्न नसक्ने युवक युवती साथै आर्थिक अवस्था कमजोर भएका गाउँका भाइ–बहिनीहरूलाई पनि असलै ठहर्ला ! साथै भविष्यमा यस रात्रि पाठशाला धुमधाम सित बढ़ेर र फैलेर जाओस् भन्ने शुभकामना सहित मेरो मन्तव्य टुंग्याउँछु ।

कला

गोपाल सुन्दास
दशौं श्रेणी (ए)

प्रकृतिको आधारमान,
चित्रकार बनिन्छ ।
ऋतुको परिवर्तनमानै,
चित्रकार होइन्छ ॥

प्राकृतिक गुञ्जनबाटनै,
संगीत गुँजिन्छ ।
वसन्तको हरियालीमानै,
संगीत उब्जन्छ ॥

प्रकृति वक्षस्थलबाटनै,
कवि जन्मिन्छ ।
प्राकृतिक सुन्दरतामा,
कवि भावना फुर्छ ॥

जसको कलामा रुची छ,
उसमा यसको भण्डार हुन्छ ।
यसको मधुर तानमा,
विश्वले सान्त्वना पाउँछ ॥

★

झरना

राधिका छेत्री,
नवौं श्रेणी रात्री प्रौढ़ पाठशाला

ए झरना तिम्रो गुञ्जनले,
तिम्रो सुन्दरताले,
अति नै सुहाएको यो स्थल
कल कल बग्ने
ए सुन्दर झरना ।

त्यो सुन्दर पहाड़वाट
झरना झर्दा,
बादल आई पर्दा लाग्दा,
अनौंठो देखियो त्यहाँबाट

तिम्रो अनौंठो मुहारबिन्दमा
बादल आई छेऊ लागी
घाम आई चियाउन लागो
झरनाले गायो उही मधुरो गीत

बिहानीको चिसो हावाले
सुमधुर गाना गायो,
कल कल बग्ने झरनाले
मन मुग्ध गरायो ।

★

आत्म-शान्ति

फूलमाया छेत्री,
आठौं श्रेणी

धनले मानिस सुखी बन्दैन,
शान्ति मनमा जब हुँदैन ।
प्रयास गरे पनि सम्भव छैन,
मनमा शान्ति, धनी बन्दैन ।

तिमी हाँस तिमीसित सबै हाँस्नेछन् ।
तिमी रोऊ तर तिमीसित रुँदैन कोही
दुःख भुलाऊ हाँस सँधै
यही हो सब दिने सुख शान्ति ।

Plus two plus Adult

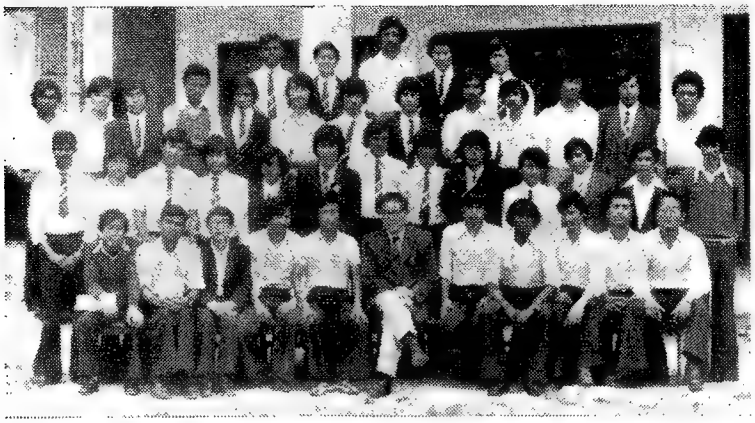

The First batch of out-going Plus Two (XII) Students, 1977

The Staff and Students of Adult School,
SUMI Centre, 1977.

सुमाइट

कालिम्पोङ

१९७७

मेरा प्यारा एस० यू० एम० आई०

गिरीश चन्द्र कौल,
छठवीं श्रेणी

यह है मेरा विद्यालय
नाम है इसका एस० यू० एम० आई०
मिलकर पढ़ते है सब भाई
यह है प्यारा एस० यू० एम० आई० ।

खेलकूद में हम पीछे नहीं
बुराइयों को हम छूते नहीं
गिरने पर हम रोते नहीं
निराश हम कभी होते नहीं ।

रोज सवेरे हम आते हैं
शिक्षक हमे पढ़ाते है
अच्छी बाते सिखलाते है
प्रेम हमें दिखाते है।

जीवन में हम आगे बढ़ेगे
हर कठिनाइयों से लड़ेंगे
चाहे प्राण निकल जाये
एस० यू० एम० आई० को नहीं भूलेंगे ॥

माई डियर 'बोरिङ्ग'

पुरणदेव राई
बारहवीं श्रेणी

धत् "बोरिङ्ग" लग रहा है !

यह चार अक्षरों से बना हुआ "बोरिङ्ग" शब्द आजकल बहुत ही महत्वपूर्ण स्थान रखता है और यह शब्द इतना भाग्यवान है कि, झाड़ूवाले से लेकर मोटे-मोटे गद्दे में बैठनेवाले सेठ भी इस शब्द का व्यवहार करते हैं। यहां तक कि बूढ़े, बच्चे, विद्यार्थी, विद्वान आदि सभी इसका व्यवहार करना अपनी शान समझते हैं।

जहां तक मैं समझता हूँ यह "बोरिङ्ग" शब्द जो सभी के मुहँ से रामनाम की तरह उच्चारित होता है यह बहुत ही बुरा प्रभाव डालता है। क्योंकि अगर किसी विद्यार्थी को पढ़ने को कहा जाय तो वह "बोरिङ्ग" तो कहेगा ही इस में शक की बात नहीं, अगर किसी बच्चे की माँ कहती है कि मुन्ना, जाओ दूकान से सामान ले आओ तो वह भी "बोरिङ्ग" लग रहा है, कहकर खेलने चला जाता है आदि।

हाँ तो इस तरह कारखानों में काम करने वाले मजदूर, बस्ती के भोले-भाले किसान और प्रकृति के कर्मठ जीव यह शब्द प्रयोग करना सीख जाएँ तो मुझे डर है कि यह संसार चौपट हो जाएगा और पुनः ब्रह्मा को इस संसार की नई सृष्टि के लिए तकलिफ उठानी पड़ेगी। इतना ही नहीं मेरे विचार से जिस आदमी ने इस "बोरिङ्ग" शब्द के प्रयोग करने का श्रीगणेश किया, वह संसार की भलाई न चाहकर इसके विपरीत उसकी इतिश्री करना चाहता था। इसलिए उसे दुनियाँ का सबसे "बोरिङ्ग" आदमी था, कहने में अतिश्योक्ति न होगी।

मैं दुनियाँ की एवं अपनी भलाई चाहता हूँ। पर दुनियाँ (बूढ़े, बच्चे, झाड़ूवाले, सेठ आदि) के मुँह से तो दूर अपने मुँह से भी यह "बोरिङ्ग" शब्द नहीं निकलना चाहता जिसके प्रयोग के कारण संसार के विकास में बाधा उपस्थित हो रही है।

मेरी समझ में इस दुनियाँ की भलाई के लिए तीन ही मत उपयुक्त से लगते है—

(१) हे दुनियाँवालों ! कृपया इस अशुभ शब्द "बोरिङ्ग" को आप अपने मुख से उच्चारित न करें।

(२) विद्वानों और वैज्ञानिकों से अनुरोध है कि कुछ ऐसे प्रयोग करें जिससे इस "बोरिङ्ग" शब्दका नामोनिशान तक न रहे। वैज्ञानिकों का आविष्कार अगर हमें तीन या छः महीने तक गूँगा रखे तो इसके लिये हम सहर्ष तैयार हैं।

(३) ईश्वर से यह प्रार्थना है कि आने वाली नयी पीढ़ीको इस "बोरिङ्ग" शब्द के कोपभाजन से बचाकर रखें।

अगर ईश्वर इस प्रार्थना को अस्वीकार कर देते हैं तो उनकी सृष्टि शायद ही अपने अस्तित्व को बचाकर रख सके। मरणासन्न अवस्था में भी ईश्वर का प्रतिरूप मानव उनको स्मरण करने का बजाय बोरिङ्ग शब्द का ही उच्चारण करेगा।

और .....ओह !!

माफ कीजियेगा मैं खास तौर पर थिसिस (Thesis) लिख रहा था पी० एच० डी० (Ph.D.) के लिये, पर यहीं इसका अन्त कर रहा हूँ, क्योंकि मुझे बो...रि...ङ्ग.....लग रहा है।

संकट स्थिति

अंशु बराल,
सातवीं श्रेणी (क)

जब आपतकालीन बादल हटा—
तब सुखका सागर छलका,
अम्बर झूमके नाचने लगा
गाने लगी धरती नगमा,

जब जुल्मके बादल मंडरा रहे थे
पीते थे हम जहरके प्याले,
जल रहेथे हम भूखी-प्यासी राहों पर
इन्तजार में थे हम इसी दिन के लिये

राहों के धूल में मजबूर बूढ़ापा रोये
गन्दी-गलियोंमें सड़ा लड़कपन सोये
चमचागिरी में मस्त सारे नेतागण आये
हक मांगने वालों पर दुःखके बादल छाये।

कांप उठी उत्पीड़ित जनता देशकी
करवट बदलने लगा देशने,
तब आगमन हो गई नई सरकारकी
पायी मुक्ति इस संकट स्थिति से !

बुनियाद एक रखेंगे अनोखी दुनियाँकी,
स्वर्ग बनाएँगे इस गन्दी नरक सी धरतीको
खुशहाल रखेंगे बेघर-बेकार इन्सानको,
आने नहीं देंगे जुल्म के बादल फिर कभी !!

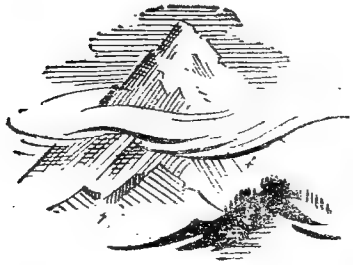

बिना तेल की रेल

लालमान लामाखोर,
दशम् श्रेणी

कौन बड़ा ?
बापू या बाप ?
एक ने आपको बनाया, मानव ।
कच्चे दूध से,
रेशम के धागे की तरह,
संभाल कर ।
धूलाकर,
शोभित किया है आभूषणों से,
कर्मक्षेत्र में बढ़ने के लिये ।
पर दूसरे ने—
राष्ट्र को जगाया, बिगुल बजाया,
खून बहाकर उस बूढ़े को जवानी दी,
किसलिये ?
गाली के लिये
या गोली खाने के लिये—
पर हम क्या ?
कुछ भी हो
बस इतना ही पता है ।
क्या ? यही कि
बूँद सागर में खो जाती है ।
उसी तरह शायद,
बापू की व्यक्तिगत सेवा,
बापू में मिल जाती है ।
कार्य कितना है उफ् !
दोनों का ।
कलम लिख नहीं सकती ।
विचारों के पैर भी नहीं
क्या करें ?
पर; अरे यह तो अचम्भा हो गया ।
कहाँ मैं खो गया ?
मन की रेल विना तेल के,
नाड़ियों के बहाव को चीरती,
कैसे ?
कागज पर पहुँच गयी,
और सच्ची पटरी पाकर,
कैसे खुश हो गयी ।

मूक बलिदान

देवान बसनेत,
दशवीं श्रेणी (विज्ञान)

कँगूरे ! चोटी !!
महल की हो या पर्वत की
किसी की पगड़ी गिराती,
किसी की टोपी—लूढ़कता
उसका अवलोकन कर ।

कोई कहता,
आह ! बहुत ऊँची,
बहुत कीमती, बहुत सुघड़
बहुत सुन्दर है, यह इमारत ।

फिर इधर,
सभी देखते हिम्माच्छादित हिमशिख पर
सुन्दर, शोभायमान चमकता वर्फ ।
यह कितने ही, रसिकों, शायरों कवियों की,
मन बहराती !

पर किसी ने, इनके नींवँ के इँटो को देखा है ?
इनके मूक वलिदानों को देखा है ?

इस पर्वत के दवे हुए,
सैडिमेन्टरी, मेटामोरफिक इग्नियस,

चट्टानों को देखा है ?
वह दवदब कर मिट्टी वनरही है ।

तभी तो—
"महल," जो कुतूबमीनार, ताजमहल, कहलाने योग्य है ।
"पर्वत" भी हीरे तांवे सोने के क्षेत्र कहलाने योग्य है ।

असहाय भारत

रजत कुमार भास्कर
दशम् श्रेणी

घर-आँगन सब आग लग रही
सुलग रहे बन-उपवन
दर-दीवारें चटख रहीं हैं
जलते-जलते छप्पर-छाजन

तन जलता है, मन जलता है
जलता जन-धन-जीवन
एक नहीं जलते सदियों से
जकड़े गर्हित बन्धन !

दूर बैठकर ताप रहा है, आग लगाने वाला ।
मेरा देश जल रहा, कोई नहीं बुझाने वाला ।।

भाई का गरदन पर
भाई का तन गया दुधारा
सब झगड़े की जड़ है
पुरखों के घर का बँटवारा

एक अकड़ कर कहता
अपने मन का हक ले लेंगे
और दूसरा कहता
तिल भर भूमि न बँटने देंगे !

पंच बना बठा है घर में, फूट डालने वाला ।
मेरा देश जल रहा, कोई नहीं बुझाने वाला ।।

जब भूखा बंगाल, तड़प
मर गया ठोक कर किस्मत
बीच हाट में बिकी
तुम्हारी माँ, बहनों की अस्मत

जब कुत्तों की मौत मर गए
बिलख-बिलख नर-नारी
कहाँ गई थी भाग उस समय
मरदानगी तुम्हारी ?

तब अन्यायी का गढ़ तुमने क्यों न चूर कर डाला ।
मेरा देश जल रहा, कोई नहीं बुझाने वाला ।।

घर-घर माँ की कलरव
पिता की आह, बहन का क्रन्दन
हाय ! दुधमुहे बच्चे भी
हो गए तुम्हारे दुश्मन ?

इस दिन की खातिर ही थी
शमशीर तुम्हारी प्यासी ?
मुँह दिखलाने योग्य कहीं भी
रहे न भारतवासी !

हँसते हैं सब, देख गुलामों का यह ढ़ंग निराला ।
मेरा देश जल रहा, कोई नहीं बुझाने वाला !!!

डोली और अर्थी

नोवस एनका
दशम् श्रेणी

औरत का जीवन अजीब ही है, डोली इस घर से निकली तो अर्थी उस घर से।

मुन्नी अब बड़ी हो गई थी, उसकी शादी की तैयारियाँ होने लगी। तिथि निश्चित की गई। बराती आए, घर में शहनाइयाँ बज उठी। बरातियों को रहने का स्थान मिला। रात के ठीक आठ बजे ब्याह की रस्में पूरी की गई। ब्याह के बाद बरातियों को खाना खिलाया गया। फिर रात ही को विदाई की तैयारियाँ होने लगी, सबके आँखों में आँसू भर आए, मुन्नी की आँखें आँसू से ढक गयी। मुन्नी माँ के नजदीक गई, पैर छूआ, माँ ने हाथ मुन्नी के सर पर रख दिया फिर मुन्नी माँ की छाती से चिपक कर रोने लगी। फिर पिता के पास गई, पैर छूआ, पिता ने आशीर्वाद देते हुए कहा—बेटी, तुम्हें तो खुश होना चाहिए, तू तो अब पति के घर जा रही हो। बेटी ! बाबूल का घर जिन्दगीभर साथ नही देता है। जा, बेटी ! अब तो तेरा संसार वहीं है। घर को सदा सुखी रखना और सदा खुश रहना। मुन्नी डोली पर बैठ गई। डोली घर से निकल पड़ी।

डोली ससुराल पहुँच गई, ससुराल में शहनाईयाँ बज उठी, स्त्रियाँ खुशियों के गीत गाने लगीं। घर का रंग रूप बदल गया। घर लोगों से भर गया, कोई कहता—चाँद की रोशनी ले आई, कोई कहती—देखने में तो परी लगती है परी.....। जाम छलकने लगे, होठों से लगी और गले से नीचे उतर गई। लोग अपने गमों को भूलकर रंग रलियों में पीसे जा रहे थे। इन्हीं रंग रलियों में अब सूरज भी थक कर सोने को चला गया, अब केवल आकाश में तारे और घर में बत्तियाँ ही टिमटिमा रही थी, सभी जा चुके थे। मुन्नी पति के साथ सो गई, घर के सभी लोग सो गये।

फिर दूसरी सुबह आई, सुबह होते ही मुन्नी अपने काम में लग गई, अपने घर को भूलकर पति के घर की सुगन्ध बढ़ाने लगी। एकाधबार पति के साथ अपने मायके जाती फिर दो तीन दिन बाद लौटकर चली आती थी। इसी तरह महीने बीतते गये। बरस बीतते गये। बच्चे बढ़ने लगे। स्कूलों में पढ़ने लगे। मुन्नी बुढ़ापे की ओर बढ़ने लगी। अपने बेटों के लिए बहु ले आई, बहु सासके काम में हाथ बटाने लगी। इस तरह सास के दिन कटने लगे।

धीरे-धीरे मुन्नी के गालों पर झूरियाँ पड़ने लगी, केश पकने लगे। कमर कुछ झुक गये, बेटी की शादी के अवसर पर सिर्फ सुखे आँसू टपक पड़े। बूढ़ी होने के कारण घर में ही बैठकर अपने सफर के दिन काटने लगी।

फिर एक सुबह मुन्नी के सफर के दिन पूरे हो गये, मुन्नी अपनी मंजिल पहुँच गई। इस सफर में मुन्नी अपनी माँ की बेटी बनी

पति के पत्नी बनी, सास ससुर की बहु बनी, देवर की भाभी बनी, फिर बेटे-बेटी की माँ बनी, बहु की सास बनी, दामाद की सास बनी और अब वह भगवान के घर चली गई। घर के सभी लोग आये। इस भीड़ में न खुशी थी न शहनाई बजी, सिर्फ थे आँसू और शोक। क्योंकि यह डोली के दिन नहीं अर्थी के दिन थे। मुन्नी की अर्थी उठी फिर उसी ओर से गई जिस ओर से डोली आई थी।

सेंट अप

हरिप्रसन्न राजवंशी,
बारहवीं कक्षा

कैसा गजब कर दिया फिल्म संसार।
छात्रों को लगता इसके बिना सब आसार॥

चैन नहीं विद्यालय में,
चैन नहीं बाहर
मन लगता नहीं पढ़ाई में,
दिल रहता हाल के अन्दर

कभी देखा नहीं उन्हें पढ़ते सुख सागर।
देखा है लिये फिरते सिने संगीत उपहार॥

बार्बी, हिप्पी, गोल्डी में
सब बन गये हैं 'फॉरवार्ड'
लेकिन ज्ञान के मामले में
सब रह गये हैं, बैकवर्ड

फुर्सत नहीं करने को 'फेशन'।
कौन करता है याद अपना 'लेशन'॥

दिनो दिन नैतिकता का
हो रहा है 'ह्रास'
अनुशासन हीनता का
सीमा कर गये हैं क्रास

कद्र नहीं करते गुरुजनों का।
स्नेह नहीं हृदय में पूज्यजनों का॥

फिल्म फेशन का लगा है मन चक्कर,
फिर लगता कैसे मन अध्ययन में;
दिमाग हो गया है रफ्फू चक्कर,
तारिका का आकृति रहता है ध्यान में,

इसी चक्कर में पढ़ाई हो जाता गोल।
इम्तहान के दिन खुल जाता सारा पोल॥

मुक्ति मार्ग रह जाती बस चोरी
वर्ना पेपर जायेगी सब कोरी
शिक्षक कहते 'हरकत तुम छोड़ो'
उत्तर दे 'सर। आई एम सारी'

खींच तान कर हो जाते हैं सेन्ट-अप॥
लेकिन यहीं लग जाता है फूल स्टॉप॥

भारतीय इतिहास में २६ जनवरीका महत्व

नरेशकुमार अग्रवाल,
आठवीं श्रेणी (ग)

२६	जनवरी	११६४	ई०—	राजा बीसलदेवद्वारा दिल्ली पर विजय ।
,,	,,	११७५	,,	मुहम्मद घोरीकी मुल्तान पर बिजय ।
,,	,,	१२६६	,,	नासिरूद्दीन मुहम्मदकी मृत्यु ।
,,	,,	१२९९	,,	मुगलोंद्वारा रणथम्मोरकी नाकें बन्दी ।
,,	,,	१३३३	,,	इब्नबतूता का भारत आगमन ।
,,	,,	१५२६	,,	बाबर द्वारा इब्राहिमलोदीकी पराजय ।
,,	,,	१५३०	,,	बाबर की मृत्यु ।
,,	,,	१५३९	,,	हुमायुँको शेरशाह शुरीने पराजित किया ।
,,	,,	१५५४	,,	जहाँगीर का जन्म ।
,,	,,	१५५६	,,	अब्दुल रहीम खानखानाका जन्म ।
,,	,,	१७३७	,,	नादिरशाहकी कंधार पर बिजय ।
,,	,,	१७४४	,,	उर्दू के प्रथम कवि "बली"की मृत्यु ।
,,	,,	१७९२	,,	अंग्रेजी सेना एवं टीपू के मध्य प्रथमबार युद्ध ।
,,	,,	१८३५	,,	अंग्रेजों द्वारा पहलीबार समाचार पत्रों की स्वतन्त्रता ।
,,	,,	१८७६	,,	कलकत्ता से बम्बई तक प्रथम रेलगाड़ी चली ।
,,	,,	१९०३	,,	प्रथम तिब्बती मिशनका भारत आगमन ।
,,	,,	१९३९	,,	रावी नदी के किनारे भारत की पूर्णस्वाधीनताकी घोषणा ।
,,	,,	१९४१	,,	नेताजी द्वारा गुप्तरूपसे गृह त्याग ।
,,	,,	१९५०	,,	भारत देश गणराज्य बना ।

भारतमें सबसे बड़ा

१। बड़ा राज्य—मध्यप्रदेश ।
२। अधिक जनसंख्यावाला राज्य—उत्तर प्रदेश ।
३। अधिक घनत्ववाला राज्य—दिल्ली ।
४। अधिक जनसंख्यावाला नगर—कलकत्ता ।
५। बड़ा बन्दरगाह—बम्बई
६। लम्बीसड़क—ग्राण्डट्रंक ।
७। लम्बा विद्युत् रेलमार्ग—दिल्ली से हावड़ा ।
८। शिक्षित भाग—केरल ।
९। लम्बा पूल—सोनका पूल ।
१०। लम्बा प्लेटफार्म—सोनपूर
११। बड़ी झील—बुलर झील (कशमीर)
१२। खारी झील—सांभर झील
१३। बड़ा डेल्टा—सुन्दर बन
१४। ऊँचा जलप्रपात—गरसप्पा या जोग (मैसूर)
१५। बड़ा इस्पातकारखाना—टाटाका कारखाना, जमशेदपुर।
१६। ऊँचा दरवाजा—बुलन्द दरवाजा, फतेहपुर सीकरी ।
१७। सुन्दर भवन—ताजमहल, आगरा ।
१८। बड़ी मूर्ति—मैसूर मे गोमतेश्वर की मूर्ति ।
१९। ऊँचा मीनार—कुतुबमीनार, दिल्ली ।
२०। बड़ी गुम्बद—गोल गुम्बद, बीजापूर ।
२१। बड़ी मस्जिद—जामा मस्जिद, दिल्ली ।
२२। बड़ा पुस्तकालय—राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता ।
२३। बड़ा चिडिया घर—अलीपुर, कलकत्ता ।
२४। बड़ा अजायब घर—इण्डियन म्यूजियम, कलकत्ता ।

छात्रावास क्रिकेट प्रतियोगिता-१९७७

हरी ओम जिन्दल
बारहवीं श्रेणी (बिज्ञान)

भव्य रिपोर्ट—
सदरलैन्ड और एनेक्स के बीच,
हुआ क्रिकेट का मैच ।
हास्टल के लड़के चले,
लगा एस० यू० एम० का बेंच ॥
लगा एस० यू० एम० का बैंच,
चुनाव हुआ कप्तान का ।
खतरा जहाँ पर लगा,
खड़े और 'सुधाकर' की जान का ॥
हेमराज और अशोक,
वहाँ पर बने मैनेजर ।
अरूण राई उनके बनकर,
आये सहचर ॥
कह 'जिन्दल' कविराज, कल्याण ने मारा छक्का ।
बड़े आराम से जिसे, टन्डुप ने लपका ॥
आई बारी कप्तान की,
गेंद पहली पर आये ।
जीरो का चश्मा पहने,
वे मैदान से गये ॥
इसी बीच गेंद जो 'खड़े' को आयी,
विपिन ने बैट घुमाकर वो बाऊन्ड्री पहुँचायी ।
स्थिति ऐसी आयी पहली पारी,
में ही पिछड़ गये ।
१२ रन की कीमत पर चार दिग्गज खो गये ॥
काफी सोच समझकर, 'हुकुम' ने चौके मारे ।
फिल्डर अबकी बार देखते रह गये सारे ॥
'बच्चे' शोर मचा-मचा कर, हो गये उदास ।
एनेक्स को होने लगी, अब जीतने की आश ॥
'माधव' ने काफी तेजी से,
अब मैच को बढ़ाया ।
भास्कर ने भी उसका अच्छा साथ बटाया ।
बात यहाँ से चली, अन्त तक आई ।
सोनाम सर की गेंद, ने काफी हानि पहुँचायी ।
पर हुआ वही जो, होनी को मन्जूर हुआ ।
एनेक्स को जीत का, तनिक भी न गरूर हुआ ॥
ग्लोरियस बारा की तरफ से आने लगी बधाई ।
ओऊटिंग में भी मनोरंजन की कोई कमी न पाई ।
अब जाकर कंचन हाल, फिल्म जो बाबर्ची देखी ।
क्रिकेट की राजेश भी मार रहे थे शेखी ॥

সুমাইট

কালিম্পং

১৯৭৭

দীপাবলী

শ্রীসঞ্জয় কুমার বনসাল

পঞ্চম শ্রেণী

দীপাবলী, হিন্দুধর্ম অবলম্বী মানুষের একটি বিশেষ উৎসবের দিন। দীপাবলী উৎসব, দুর্গোৎসবের পরে কার্তিক মাসের অমাবস্যা তিথির দিন পালন করা হয়। এই উৎসবের দিন লক্ষ্মী ও গণেশ পূজা হয়ে থাকে। পূজার পরে, ঘরে ঘরে সকলে প্রদীপ জ্বালায়। প্রদীপের আলোকমালায় প্রতিটি ঘর এক অপরূপ রূপ ধারণ করে। ছেলেমেয়েরা আতস বাজি, ফুলঝুরির আলোকমালায় চারিদিক আলোকিত করে তোলে। এই দিনটি একটি বিশেষ শুভ দিনও বটে। সহরের রাস্তা-ঘাট এবং ঘর-বাড়ীগুলি এই দিন বিশেষভাবে সুসজ্জিত করা হয়। এই বিশেষ দিনটিতে শ্রীরামচন্দ্র বনবাস থেকে অযোধ্যায় ফিরে এসেছিলেন। এই উৎসব উপলক্ষে প্রতিটি মানুষ নিজ নিজ ঘরবাড়ী পরিষ্কার পরিচ্ছন্ন করে থাকে। যাহা মানুষের স্বাস্থ্যের জন্য বিশেষ লাভদায়ক। এই দিনটিতে মানুষ একে অপরের সঙ্গে আন্তরিকতার সহিত মেলামেশা করে থাকে।

আমাদের কাজ

শ্রীধীরুদাও সুবা
ষষ্ঠ শ্রেণী

আমাদের কাজ লেখাপড়া শিখে
জীবনেতে বড় হওয়া,
আমাদের কাজ কর্মঠ হয়ে
জীবন তরণী বাওয়া।

আমাদের কাজ গুরুজনদের
উপদেশ মেনে চলা,
আমাদের কাজ পিতামাতা পূজা
উজারি ভকতি ডালা।

আমাদের কাজ নম্রতা সনে
সবিনয়ে কথা বলা,
আমাদের কাজ কঠোর নিয়ম
ন্যায় পথে, পথ চলা।

আমাদের কাজ সবাকার ভাল
কল্যাণকামী হওয়া,
আমাদের কাজ নিজ ত্রুটি মেনে
সবে মার্জনা চাওয়া।

আমরা

শ্রীসঞ্জীবকুমার গুহ
দশম শ্রেণী

(১)

আমরা নবীন. আমরা তরুণ,
আমরা দীপ্ত, মোরা নবারুণ,
অরুণ প্রভায় রঞ্জিত নব প্রাণ।
সরায়ে কুহেলি, বিদূরি তমসা,
প্রচারে শতধা সৃজনের ভাষা ;
নবীন দীপ্ত আমাদেরি কলতান।

(২)

আমাদের আশা, মোদের পিপাসা.
যুগ-যুগান্ত বুকে বাঁধে বাসা,
রঞ্জিত কাল আমাদেরি অনুরাগে ;
অসহ সহন দুর্বার চাপে,
বৈশাখী মেঘে বিজলিতে কাঁপে,
আমাদেরি বাণী বিপ্লব হয়ে জাগে।

(৩)

আমরা বাহক আশা ভরসায়,
নব বসন্তে, চৈতালি বায়,
পুরাতন গতে—জাগে নূতনের বাণী।
নব রূপে রসে ভরিয়ে ভুবন
দেখা দেয় এসে পরম লগন
শান্তি ধারার সিক্ত আননখানি।

Members of Staff 1977/78

HIGHER SECONDARY (CLASS XI—XII)

GENERAL COURSE

1.	Pol. Science	Shri P. R. Pradhan B.A. (Hons) B.T.
2.	History	Shri E. T. Lucksom M.A. B.Ed.
3.	Geography	Shri K. K. Joddar B.A. (Hons)
4.	Economics	Shri B. C. Mishra M.A,, B.T.
5.	Physics	Shri K. C. Gupta B.Sc. (Trained in Phy) B.T. Shri G. O. Phipon B.Sc., B,T.
6.	Chemistry	Shri D. D. Sharma B.Sc. (Hons)
7.	Biology	Shri S. K. Subba M.Sc. Shri B. K. Baral B.Sc. (Hons), B.Ed.
8.	Mathematics	Shri B. Bhowmick M.Sc. Shri A. Khan M.Sc.
9.	Vernacular (Nepali) (Hindi) (Tibetan)	Shri B. K. Subba B.A., B.T. Shri B. C. Mishra M.A., B.T. Shri S. W. Bhutia B.A.
10.	English	Shri L. K. Thapa M.A., B.T.

VOCATIONAL COURSE

1.	Agriculture & Horticulture	Shri A. C. Pradhan B.Sc. Ag. Shri B. B. Mangrati B.Sc. Ag. Shri B. D. Rai B.Sc. Ag.
2.	Physics	Shri K. C. Gupta B.Sc. (Trained in Phy) B.T. Shri G. O. Phipon B.Sc., B.T.
3.	Chemistry	Shri D. D. Sharma B.Sc. (Hons)
4.	Biology	Shri S. K. Subba M.Sc. Shri B. K. Baral B.Sc. (Hons) B.Ed.
5.	Vernacular (Nepali)	Shri B. K. Subba B.A., B.T.
	(Hindi)	Shri B. C. Mishra M.A., B.T.
	(Tibetan)	Shri S. W. Bhutia B.A.

RN. 2930/58

APPEAL

The School completes a hundred years of memorable and fruitful existence on 31st March 1986.

The Staff Council and the Board of Management S.U.M. Institution have decided to observe this occassion in a befitting manner and as a centenary memoriam decided to have a commodious auditorium completed by February 1986.

The estimated amount at the present price schedule has been fixed at Rs. One Lakh and fifty thousand. The School has from 1977 academic session started raising funds for the purpose.

The School appeals to all friends, welwishers both within and without the country as well as ex-students to donate generously for the purpose.

Any amount sent to the Headmaster for the purpose will be thankfully accepted.

Printed by A. Mani Pradhan at the Mani Press, Kalimpong. Edited by D. S. Karthak and Published by B. S. Simick, Kalimpong